

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ PLANLAMASI
VE EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM KURUMLARININ ETKİLİ OKUL
ÖZELLİKLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYLERİ
(İZMİR ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Pınar YILDIRIM DURANAY**

**Danışman
Yard.Doç.Dr. Muammer KUNT**

DENİZLİ,2005

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarının etkili okul özelliklerine ne derece sahip olduklarının öğretmen algıları doğrultusunda belirlenmesidir. Etkili okulun beş boyutu vardır: Okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, okul kültürü, okul çevresi ve veliler. Bu araştırma normal liseler, meslek liseleri, anadolu liseleri ve fen liseleri olarak dört kategoride değerlendirilmiştir.

Araştırmanın örneklemi 2004-2005 akademik yılında, İzmir İli ortaöğretim okullarında çalışan 400 öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmanın bilgi toplama aracı, Balcı (2001) ve Şişman (1996)'nın anket sorularından yararlanarak 64 sorudan oluşan ankettir.

Veriler ortalama ve standart sapma kullanılarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1.Öğretmen algılarına göre, İzmir İli ortaöğretim okulları okul etkililiği açısından orta derecede etkilidir.

2.Öğretmen algılarına göre, İzmir İli'nde en etkili okul türü fen liseleri ve anadolu liseleridir.Daha az etkili okul türleri normal liseler ve meslek liseleridir.

3.Cinsiyete göre öğretmen algıları, okul etkililiği açısından farklılık göstermiştir. Erkek öğretmenler, ortaöğretim okullarını bayan öğretmenlerden daha etkili bulmuşlardır.

4.Öğretmen algılarına göre, etkili okul boyutlarından okul yöneticisi, öğretmen, öğrenciler, okul kültürü, okul çevresi ve veliler boyutları okul etkililiği açısından yeterlidir.

5.Bu algılar, fen ve anadolu liselerinde daha yüksek, normal ve meslek liselerinde düşüktür. Okul yöneticisi boyutunda erkek öğretmenlerin algıları bayan öğretmenlerden daha yüksektir. Diğer boyutlarda cinsiyete göre fark gözlenmemiştir.

Anahtar kelimler: Okul, Etkililik.

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the characteristics of effective schools as perceived by teachers in Turkish secondary schools. The effective schools have five dimension: Leadership, teacher, student, school, culture and parent involvement. This study was evaluated in four categories as normal high schools, career high schools, anatolian high schools and science high schools.

The sample of the study consists of 400 teachers working for secondary schools during 2004-2005 academic year in İzmir.

The data was collected by administering questionnaire including 64 questions using Balcı's(2001) and Şişman's (1996) questionnaires.

Average and standart deviation were used in the analysis of the data.The result have shown that:

1.According to the teachers secondary schools in İzmir are effective at the subject of school effectiveness.

2. According to the teachers kinds of schools that are the most effective are science high schools and anatolian high schools. Kinds of schools that are less effective are normal high schools and career high schools.

3. A remarkable difference between the perceptions of female and male teachers was found. Male teachers think school effectiveness is higher.

4. According to the teachers schoolmasters, teachers, studets, school culture, and parent involvement of the dimension of school effectiveness are effective.

5.These dimensions are higher in anatoilan high schools and science high schools than normal high schools and career high schools.Male teachers think the dimension of schoolmaster is more effective. A remarkable difference between the perceptions of female and male teachers was found in other dimension.

Key Words: School, Effectiveness.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN
Başkan

Yard.Doç.Dr. Muammer KUNT(Danışman)

Yard.Doç.Dr.Ali Rıza Erdem

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Nazım Kadri EKİNCİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
TEZ SINAV SONUÇ FORMU.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar DİZİNİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

PROBLEM DURUMU

1.1 Problem Cümlesi.....	4
1.2 Alt Problemler.....	4
1.3 Sayıtlılar.....	4
1.4 Sınırlılıklar.....	4
1.5 Araştırmanın Amacı	5
1.6 Araştırmanın Önemi.....	5
1.7 Tanımlar	5

İkinci Bölüm

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Eğitimin Tanımı.....	6
2.1.1 Okulda eğitim.....	6
2.1.2 Etkili okul.....	7
2.1.3 Okul etkililiği modelleri.....	7
2.1.4 Etkili okul ile ilgili temel çalışmalar.....	10
2.1.5 Etkili okul araştırmalarının başlaması ve günümüze gelişi.....	11
2.1.6 Etkili okulun boyutları.....	13
2.2 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	25
2.3 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	28

Üçüncü Bölüm

YÖNTEM

3.1	Araştırma Modeli.....	32
3.2	Evren.....	32
3.3	Örnekleme.....	32
3.4	Veri Toplama Aracının Hazırlanması.....	33
3.5	Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	33

Dördüncü Bölüm

BULGULAR VE YORUM

4.1	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	35
4.2	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	38
4.3	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	40
4.4	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	44

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
------------------------	----

SONUÇLAR.....	54
---------------	----

ÖNERİLER.....	56
---------------	----

Uygulamaya Dönük Öneriler.....	56
--------------------------------	----

Alanda Çalışan Araştırmacılar İçin Öneriler.....	57
--	----

KAYNAKLAR.....	58
----------------	----

EKLER

Ek 1: Anket İzni	61
------------------------	----

Ek 2: Anket Soruları.....	62
---------------------------	----

ÖZGEÇMİŞ.....	68
---------------	----

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1: Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	33
Tablo 3.2: Öğretmenlerin Çalıştıkları Okullara Göre Dağılımı.....	33
Tablo 4.1: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı.....	35
Tablo 4.2: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Öğretmen Algıları.....	37
Tablo 4.3: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Öğretmen Algıları.....	38
Tablo 4.4: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları.....	38
Tablo 4.5: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları.....	39
Tablo 4.6: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları.....	39
Tablo 4.7: İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Algıları.....	40
Tablo 4.8: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Öğretmen Algıları.....	40
Tablo 4.9: Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Öğretmen Algıları.....	41
Tablo 4.10: Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Öğretmen Algıları.....	42
Tablo 4.11: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Öğretmen Algıları.....	42
Tablo 4.12: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Öğretmen Algıları.....	43
Tablo 4.13: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	44

Tablo 4.14: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	44
Tablo 4.15 Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	45
Tablo 4.16: Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	45
Tablo 4.17: Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	46
Tablo 4.18: Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	46
Tablo 4.19: Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	47
Tablo 4.20: Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	47
Tablo 4.21: Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	48
Tablo 4.22: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	48
Tablo 4.23: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kült Okul Türlerine Göre Türüne İlişkin Öğretmen Algıları.....	49
Tablo 4.24: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmen Algıları.....	49
Tablo 4.25: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	50
Tablo 4.26: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	50
Tablo 4.27: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmen Algıları.....	51
Tablo 4.28: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları.....	51
Tablo 4.29: Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları.....	52

Tablo 4.30: Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları.....	52
Tablo 4.31: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları.....	52
Tablo 4.32: Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları	52

ÖNSÖZ

Eğitim denince okul, okul denince de etkili okulun boyutları olan okul örgütünün üyeleri okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, okul kültürü, okul çevresi ve veliler akla gelir.

Bu araştırma ile öğretmen algılarına göre okulların ne derecede etkili okul özelliklerine sahip oldukları araştırılmış ve bu alanda yenilenmeleri amaçlanmıştır. Bu tür araştırmaların hızla çoğalması ülkemiz eğitiminin daha iyi bir düzeye gelmesi için önemlidir. Bu nedenle araştırmanın bu alana küçük de olsa bir katkı sağladığını umut ediyorum.

Araştırmamın gerçekleştirilmesi sırasında yardım ve desteklerini gördüğüm öğretmenlerim, özellikle danışman öğretmenim Yard. Doç. Dr. Muammer KUNT'a, Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN'e , Yard. Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM'e kendisinden her konuda bilgi aldığım öğretmenim Yard. Doç. Dr. Ramazan BAŞTÜRK'e sevgi ve saygılarımı sunarım.

Tezin anket dağılımı ve toplanması aşamalarında yardım ve desteklerini gördüğüm Eğitim-Sen İzmir 2 no'lu Şube Başkanı Ziya KANYA'ya ve Eğitim-Sen Menemen Şube Başkanı Turgut AYDIN'a teşekkür ederim.

Tezi hazırlarken gerekli bilgilerin toplanmasında yardımını esirgemeyen ve çalışmalarımı ilgili anlayış göstererek gerekli olanakları sağlayan okul müdürüm Sayın Melek UZUNKAVAK'a teşekkür ederim.

Tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen dostum Dr. Ümit AKTÜRK'e teşekkür ederim.

Gerek yüksek lisans eğitimim sırasında gerekse de araştırmam boyunca gösterdiği sevgi, sabır ve desteğinden dolayı eşim Dr. Kerim DURANAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca bu günlere gelmemde emek ve desteklerini her zaman hissettiğim beni yetiştiren ve ilk öğretmenlerim olan annem Perihan ve babam Bekir YILDIRIM'a teşekkür ediyor ve ellerinden sevgiyle öpüyorum.

GİRİŞ

Bu çalışmada, etkili okul kavramı tanımlanmaya çalışılmış ve İzmir İl merkezindeki ortaöğretim okullarının etkililik düzeyi araştırılmıştır.

Birinci bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlılar, sınırlılıklar, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve tanımlar yer almaktadır.

İkinci bölümde etkili okul ile ilgili temel çalışmalar, Türkiye’de ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Üçüncü bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, araştırma verileri, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Sonuç ve öneriler bölümünde bu araştırmanın sonuçları ve buna yönelik öneriler üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Öğrenme, bireyin doğumu ile başlayan bir süreçtir. Bu süreç içerisinde öğrenmeyi gelişigüzelikten kurtarmak, planlı bir öğrenme gerçekleştirmek için okul adı verilen kurumlar oluşturulmuştur. Genel çevreden gelen iyi etki ve oluşumları güçlendirip, olumsuz etki ve oluşumları engellemek ya da en aza indirmek okulun varoluş nedenidir (Balcı,1993:59).

Okul çok boyutlu bir kavramdır. Ülkenin gelişimi, ilerlemesi, kalkınması ile doğrudan ilişkilidir. Toplumun eğitim kavramı ve hizmeti ile özdeşleştiği kurum, okuldur (Açıkalın,1995:2).

Okulun amaçları eğitimin amaçlarına paraleldir. Ulusların genel eğitim amaçları olduğu gibi özel eğitim amaçları da vardır. Türk Milli Eğitimi'nin üç genel amacı bulunmaktadır:

(1) Atatürk inkılap ve ilkelerine, Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

(2)Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişime değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

(3)İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığını kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Böylece, bir yandan vatandaşların ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve nihayet Türk Milleti'ni çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (Ergit,1999:103;1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu).

Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde bu genel amaçların yanında, çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları da vardır. Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde yer alan bir öğretim kademesi olarak, ortaöğretim kurumlarının amaçları ise: Bütün öğrencilere ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilinci ve gücünü kazandırmak. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarda ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hayata ve iş ortamına hazırlamaktır.

Ortaöğretim kurumlarında, eğitim ve öğretim işlerinde öğrencinin:

- a.** Türkiye Cumhuriyeti'nin, milli ahlakı benimsemiş ve olumlu bilim anlayışını kazanmış, çalışkan, yararlı bir yurttaş olarak yetişmesini,
- b.** Müfredatı programlarla saptanan ve yüksek öğrenimi izlemek için gerekli bulunan bilgi ve kültür düzeyine erişmesini,
- c.** Bilgilerini uygulama alanında kullanma yollarını öğrenmesini ve ilerde meslek seçmesini kolaylaştıracak surette yeteneklerinin geliştirilmesini,
- d.** İyi alışkanlıklar, maharetler kazanmasını, ruhça ve bedence sağlam olmasını amaç sayar (11868 sayılı Resmi Gazete)

Okul, bu amaçlara varabilmek için eğitim ve öğretim metodlarından, okul içinde yaratılıp yaşatılacak iş, çalışma, temizlik ve doğruluk havasından, milli hayatımızın okulun iç hayatına ulaştırılacak olaylarıyla, değerlerinden ve telkinlerinden yararlanır.

Bu amaçların önemi doğrultusunda düşündüğümüzde, bir ülkenin sosyo-ekonomik düzeyinin yükselmesi, o ülkedeki eğitimin niteliğine bağlıdır. Bu bağlamda eğitimin önemi tartışılmaz bir gerçektir. Gelecekleri için ülkelerin, nitelikli eğitim vermeye ihtiyaçları vardır. Eğitim-öğretim kademelerinin amaçlarını, ne derece gerçekleştirebildiği ise uzun dönemler sonucunda toplumdaki düzen ve düzeye göre ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla, eğitim uzun vadeli bir yatırım

aracıdır. Bu nedenle, Türk Eğitim sistemindeki okulların etkili okul özelliklerine ne derece sahip olduklarının araştırılması anlamlı bulunabilir.

Türkiye’de eğitim örgütlerinde yapılacak her türlü değişkenliğin temel amacı, daha iyi, daha nitelikli ve daha etkili eğitimidir. Etkili okulların, yönetim, öğrenci, öğretmen, program, okul kültürü ve veli boyutları yönünden belirgin özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Şişman,1996:49). Bu çalışmada, ortaöğretim kurumlarının etkili okul özelliklerini karşılama düzeylerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Etkili okul konusu, önemli ve ilgi çekici olduğundan ve bu konu ile ilgili araştırmalar az olduğu için İzmir İl merkezindeki ortaöğretim kurumlarındaki etkili okul özellikleri incelenmeye çalışılmıştır.

1.1 Problem Cümlesi

İzmir İl merkezindeki ortaöğretim kurumlarının etkili okul özelliklerini karşılama düzeyleri nedir?

1.2 Alt Problemler

1.Öğretmen algılarına göre, İzmir’deki ortaöğretim okulları ne derece etkilidirler?

2.İzmir’deki ortaöğretim okulların etkililik düzeylerine ilişkin öğretmen algıları, onların

a.Çalıştıkları okul türüne,

b.Cinsiyetlerine göre değişmekte midir?

3.Öğretmenlerin “okul etkililiği” boyutlarına ilişkin algıları ne düzeydedir?

4.Öğretmenlerin “okul etkililiği” boyutlarına ilişkin algıları, onların

a.Çalıştıkları okul türüne,

b.Cinsiyetlerine göre değişmekte midir?

1.3 Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, anket formlarını yanıtlarken içten ve yansız davrandıkları kabul edilmiştir.

2. Çeşitli kaynaklardan ve kurumlardan sağlanan bilgiler, gerçeği yansıtmaktadır.

1.4 Sınırlılıklar

1. Araştırma, ilgili alan yazını ve veri toplama aracı olarak anketle sınırlıdır.

2. Araştırma, 2004-2005 eğitim ve öğretim yılı İzmir İli ile sınırlıdır.

3. Araştırma bulguları, etkili okulun boyutlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla; öğretmenlere uygulanmak üzere geliştirilmiş olan anket formlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

4. Araştırma, bu ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin algıları ile sınırlıdır.

1.5 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, örnekleme yer alan ortaöğretim düzeyindeki okulların, etkili okul özelliklerine sahip olma düzeylerini belirlemektir.

Belirlenen bu temel amaca dayalı olarak, etkili okulun boyutları olan “okul yöneticisi, öğretmen, öğrenciler, okul kültürü, okul çevresi ve veliler”in göstermesi gereken davranışların gerçekleşme düzeyi incelenmiştir.

1.6 Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türkiye’de ortaöğretim kademesinde etkili okul konusunda yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olması nedeni ile önemli görülebilir. Bu araştırma sonucunda ulaşılabilecek bulgular öğretmen ve yöneticilerin yetiştirilmesi, atanması ve yükseltilmesi politikalarının oluşturulmasında ilgililere yol gösterebilir. Ayrıca, gelecekte bu okul kademelerine ilişkin iyileştirme çabalarına hangi boyutlarda ağırlık verilmesi gerektiği noktasına ışık tutabilir.

1.7 Tanımlar

Ortaöğretim: Temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar(1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu). Araştırma kapsamına özel okullar alınmamıştır.

Etkili Okul: Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal ve estetik gelişimlerinin en uygun sağlandığı optimum bir öğrenme çevresinin yaratıldığı okuldur.

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde etkili okul ile ilgili temel çalışmalar, konuyla ilgili yapılan araştırmalar, Türkiye’de yapılan araştırmalar ve yurtdışında yapılan araştırmalar yer almıştır.

2.1 Eğitimin Tanımı

En geniş anlamda eğitim, çocuklara, ergenlere ve yetişkinlere kazandırılacak zihinsel ve bedensel yeteneklerin tümünü kapsayan her çeşit yetiştirme işlemidir. Genel olarak eğitim, iki kısımda incelenmektedir: Örgütlenmiş (formal) ve örgütlenmemiş (informal) eğitim. Bireyin zihinsel yeteneklerinin gelişmesini sağlayan genel konularda ve bir meslek kazanmasını sağlayan uzmanlık alanlarında bilgiler edinmesi için gerekli her çeşit yetiştirme, örgütlenmiş eğitim kapsamına girer. Örgütlenmiş eğitim, örgün eğitim (ilköğretim, ortaöğretim vb. bir başka deyişle okulu eğitim) yaygın eğitim ve hizmetiçi eğitimden oluşur (Adem, 1981:2).

2.1.1 Okulda eğitim

Eğitim yalnızca okullarda gerçekleştirilen bir etkinlik değildir; ama okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevredir. Eğitim okul olarak kurumlaşmıştır ve okullarda formal eğitim yapılır. Okullarda eğitim belli amaçlar ve önceden planlanmış programlar doğrultusunda yürütülür. Okul bir eğitim kurumu olarak, belirlenmiş bir hukuki yapıya ve işleyişe sahiptir. Bu anlamda okulda gerçekleştirilecek eğitsel etkinliklerin amaçları önceden belirlenmiştir. Başka bir anlatımla, okul, bağlı olduğu eğitim üst sistemi tarafından kontrol edilen ve belli prosedürlere dayalı olarak işletilen bir örgüttür. Ancak önceden yapılandırılmış bir işleyiş ve belirlenmiş amaçlara dönük olarak örgütlenen okulların, içinde yer alan insanlar ve çevresel değişkenlerin etkisiyle, farklı kültürel kimliklere sahip oldukları bilinmektedir (Aydın, 2000:20).

Okulun en önemli işlevlerinden biri, bireyi kendisiyle ve toplumla barışık kılmak, topluma ve kendisine yararlı bireyler yetiştirmektir.

Hayatımızda önemli bir yere sahip olan okulların daha işlevsel olabilmeleri için bir çok araştırma yapılmaktadır. Etkili okul araştırmaları da bunlardandır. Etkili okul konusuyla ilgili çalışmalar, okulların başarılı ve daha az başarılı okullar şeklinde sınıflandırılabilceğini, bu başarılı ve daha az başarılı okulları birbirinden ayıran belirgin özelliklerin bulunabileceğini varsayarak, bu okulları birbirinden ayıran özellikleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çeşitli okullarda yapılan araştırmalar sonucunda, başarılı okullar olarak nitelendirilen okulların bazı ortak özellikleri ortaya çıkmıştır. Bir okulun etkili olabilmesi bu özellikleri taşımasına bağlıdır. Sosyal bir örgüt olan okulların etkililiğinde, içinde yer alan herkesin davranış ve yaşantılarıyla bir bütün olarak ele alınması gerekir.

2.1.2 Etkili okul

Etkililik (effectiveness), kavramı çok eskilere dayanmaktadır. 1930'larda Barnard etkililiği, "örgütün amaçlarına ulaşma derecesi" olarak; buna yakın, bazen de karıştırılan bir kavram olan etkinliği (efficiency) de "örgüt üyelerinin ihtiyaçlarının doyum derecesi" olarak tanımlamıştır. Örgütte bu iki kavram arasında denge kurabilmek, yönetimlerin en temel uğraşları arasındadır (Barnard,1948). Ancak o günden bu güne etkililiğin açık, spesifik, uygulamalı, kapsamlı ve kuramsal çerçevelere uyan bir tanımı henüz yapılamamış, sadece etkililiğin çok boyutlu bir kavram olduğu konusunda bir ortaklaşma sağlanabilmiştir. Literatürde, etkili okulun ölçümü ile ilgili 30 ölçüt saptanmıştır. Ancak bunların binişimli ve bir dizi boyuta dayandığı görülmüştür. Etkili okulun tanımını kuramsal bir çerçeve olmaksızın yapabilmek zor görünmektedir. Etkili okulun ölçümüne imkan verebilecek kavramsal yapılar, değişkenler ve göstergeler de ancak böylesi bir kuramsal temelle sağlanabilir (Hoy ve Ferguson,1985).

2.1.3. Okul etkililiği modelleri

Okul etkililiğinin ölçümü konusunda araştırmacılar tarafından uzlaşılmış bir yöntem yoktur ve okul etkililiğinin tanımlanmasına, yorumlanmasına ve ölçütlerinin saptanmasına rehberlik eden kavramsal bir model olmadan bir okulun etkililiğini saptamak zordur.

Okul etkililiğine değişik görüş açılarından bakan pek çok model geliştirilmiştir. Doğaldır ki her modelin güçlü ve zayıf yanları, kullanılabileceği

uygun durumlar vardır. Bu nedenle farklı durumlarda ve farklı zaman çerçevesinde farklı modeller kullanılabilir (Cheng,1996:28).

Başlıca örgütsel etkililik modelleri ana hatlarıyla şu şekilde açıklanabilir:

▪ **Amaç Modeli**

Bu modele göre,her örgüt önceden belirlenmiş amaçları doğrultusunda etkinliklerde bulunur ve amaçlarına ulaşabildiği ölçüde etkili olur. Örgütte alınacak kararları yine örgütün amaçları belirlerken, örgütün amaçlarının açıkça tanımlanabilir ve ortaya konulabilir nitelikte olması gerekir. Amaç modeli etkililiğin ölçülmesinde geleneksel bir modeldir. Modelin iki temel varsayımı şunlardır: (1)Örgütte rasyonel karar alacaklara spesifik amaçlar kümesi yol gösterir. (2)Bu amaçlar yeterli sayıda, yeterince anlaşılır ve ilgililerce katılım içinde tanımlanabilir. Modelin katkısı, okul planında kapsanan amaçların tiplerine bağlıdır. Kapsam çoğu kez yetersizdir ve ihmal edilir (Balcı,2001:5). Bu modele göre, örgütsel etkililiğin belirlenebilmesi için amaçların açık, kesin ve ölçülebilir nitelikte olması gerekmektedir. Bazı örgütlerde çıktıları ölçmek kolay, bazılarında ise zordur. Okullarda da, amaçlara ulaşıp ulaşamadığını ölçmek zordur (Şişman,1996:16).

▪ **Sistem ya da Kaynak –Girdi Modeli**

Sistem modeli, amaç modelinde olduğu gibi sonuçlardan çok bu sonuçlara ulaşmada kullanılan araçlar üzerinde yoğunlaşır. Sistem teorisyenleri, hücreden topluma kadar bilimin her düzeyini kapsayacak bir sistemler sistemi kurmaya çalışmaktadır. Karmaşık sosyal davranışlara da,sisteme giriş-çıkış, girişin çıkışa dönüşümü, sistemin sınırları ve parçaları, sistemin yükünün artması ve eksilmesi gibi açılardan bakmaktadırlar (Bursalıoğlu,1997:58). Buna bağlı olarak, araştırmacılar, amaçlara ulaşmada birer etken olarak örgüt içi ve örgüt dışı öğelerin tanımına ve bunların birbirleriyle ilişkilerine önem vermişlerdir. Bu modeli kullananlar, örgütün kaynak sağlamadaki yeteneği, esnek oluşu, çevre uyumu, personelin geliştirilmesi ve eğitimi gibi konular üzerinde durmaktadırlar.

Bu yaklaşıma göre, istekler sayısız, karmaşık ve dinamiktir; bu nedenle uygun spesifik amaçlar tanımlamak mümkün değildir. Oysa örgütün asıl ilgisi yaşamak ve büyüme. Bu görüş açısı, örgütün kendisi için gerekli kaynakları çevresinden sağlayabilmesi ve rekabet edebilmesi yeteneğine dikkati çeker. Böylece bir örgütün etkililiği, örgütün içsel tutarlılığının sürdürülmesini, kaynaklarını

kullanmada etkinliğini ve uyum mekanizmalarının başarısını ve kaynaklar için öteki örgütlerle rekabet edebilme yeterliliğinin saptanmasını gerekli kılar. Sistem modeli, temelde çıktıdan çok girdiye önem veren bir modeldir. Modelin katkısı, kaynakların okul fonksiyonları için kullanılmasına bağlıdır. Bilgi açık değil ve kullanım çoğu kez açık fonksiyonlara bağlı ve taraflıdır (Balcı,2001:5).

▪ Çevresel Yaklaşım

Amaç ve sistem modellerinin örgütsel etkililiği, açıklamada görülen yetersizlik ve sınırlılıkları nedeni ile, 1970'li yılların sonundan itibaren bu iki yaklaşımın sentezine dayalı modeller de oluşturulmaya çalışılmıştır. Geliştirilen bu yaklaşımlardan biri de, çevresel yaklaşım (ekolojik yaklaşım) ya da stratejik birimler yaklaşımı biçiminde anılmaktadır. Çevresel yaklaşıma göre,bir örgütün amaçlara ulaşp ulaşmadığını belirlemeden önce yapılması gereken, söz konusu amaçların uygun amaçlar olup olmadığının belirlenmesidir. Buna göre sadece amaçlara ulaşmak yeterli görülmemekte, bu amaçların doğru ve uygun amaçlar olması da gerekmektedir. Bu yaklaşıma göre örgütsel etkililik, örgütün organik olarak bağlı bulunduğu iç ve dış baskı gruplarının beklentilerini tatmin etme düzeyi biçiminde tanımlanmaktadır (Şişman,1996:17).

▪ Süreç Modeli

Bu görüş açısı, örgütteki süreç ve çıktı arasında açık bir ilişki olduğuna dikkati çeker. Modelin katkısı, içsel sürecin okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır.

▪ Doyum Modeli

Model, örgüt bireylerinin isteklerini ve doyumlarını esas alır. Modelin katkısı, stratejik tarafların beklentilerinin, okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır; ilişkililik bilinmez ve bazı taraflar ihmal edilir.

▪ Yasallık (Legitimacy) Modeli

Modelin katkısı, yasal sürecin ve pazarlama etkinliklerinin okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır; ilişkililik kapalı ve dolaylıdır.

▪ Etkisizlik Modeli

Modelin katkısı, uygulama eksiklikleri ve zayıflıklarının okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır; ilişkililik açık değil, bilgi yanlıdır.

▪ **Örgütsel Öğrenme Modeli**

Model, çevresel değişmelere uymayı esas alır. Modelin katkısı, okulun, okul fonksiyonlarına ilişkin bilgisine bağlıdır; bilgi, öğrenme süreci ile elde edilir.

▪ **Toplam Kalite Yönetimi Modeli**

Bu model, içindeki insanların ve süreçlerin, stratejik tarafların ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiğine dikkati çeker. Modelin katkısı, Toplam Kalite Yönetimi sürecinin, okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır; ilişkililik güçlendirilir, bilgi toplam kalite yönetimi süreci ile kazanılır (Balcı,2001,s.6).

2.1.4 Etkili okul ile ilgili temel çalışmalar

Okulların, başarı konusunda gösterdikleri farklılıklar, etkili okul araştırmalarının ilk basamağını oluşturmuştur. Başarılı okulların ortak özelliklerinin var olduğunu ortaya koyan araştırmalar, etkili okul kavramını da ortaya koymuştur. Bu araştırmalar, sadece başarılı okulların ortak özelliklerine değil, aynı zamanda daha az başarılı okullarla aralarındaki farkların bulunmasına da dayanmaktadır. Etkili okul araştırmalarının dayandığı sayıtları şöyle özetleyebiliriz: Okullar, etkili okullar ve etkili olmayan okullar olarak sınıflandırılabilir. Bazı okullar, diğerlerinden daha başarılıdır.

Okulu ıslah etme ve iyileştirme, bir bakıma okulu etkili kılma ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Balcı,1993:5).

Etkili okul araştırmaları, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960'lara dayanmaktadır. James Coleman ve arkadaşları, 1966 yılında ilk etkili okul araştırmasını yapmışlardır. 1980 yılından itibaren de bu alanda araştırmalar yoğunlaşmıştır.

Etkili okul özellikleri, Wiscon Üniversitesi'nde yapılan araştırmalarda şu temel noktalarda birleşmiştir:

- Okullar; bütün çocuklara, ailelerine ve geçmiş yaşantılarındaki alt yapılarına bakılmadan, nitelikli eğitim verebilecek kapasiteye sahiptirler.
- Etkili okullar, şu boyutlarda kavramlaştırılmaktadır: Liderlik, okul iklimi, yüksek beklentiler, eğitime önem verme, başarıyı ödüllendirme, personelin birbirine bağlılığı.

- Her okul kendini geliştirebilir, nitelikli öğretim ve öğrenmeyi takım ruhuyla yakalayıp, bir bütün halinde esas içerik üzerinde odaklanabilir (American Association of School Administration).

2.1.5 Etkili okul araştırmalarının başlaması ve günümüze gelişi

Etkili okul çalışmaları, sosyolog James S. Coleman'ın tezine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Coleman'ın 1966 yılında Coleman'ın Raporu olarak bilinen çalışmalarında okulların, çocuğun yaşantısında, aile, ailenin yapısı ve sosyal çevreye göre daha az rol oynadığını tartışmıştır. Bunun üzerine birçok araştırmacı, bu tezi çürütmek için araştırmalara başlamıştır. (Coleman, onbeş yıl sonra ikinci raporunda, okulların çocuğun yaşantısını değiştirebileceğini vurgulamıştır(AASA))

Psikiyatri doktoru olan Dr. James Comer, okulların, azınlığa mensup ve yoksul olan çocukların, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap verdiğine, bu çocukların yaşamlarının iyileşi değişeceğine inanıyordu.

Etkili okul araştırmalarında diğer bir öncü ise George Weber'dir. 1971 yılında, dört ilköğretim okulunda araştırma yapmıştır. Bu okulları seçmedeki temel nedeni ise, bu okulların daha az başarılı eğitim vermeleridir. Araştırmaları sonucu Weber, bu dört okulun bazı ortak özelliklere sahip olduğunu saptamıştır. Bu özellikler şunlardır:

- Liderlik,
- Öğrencilerden yüksek beklentiler,
- Güvenilir ve sakin bir atmosfere sahip olmaları,
- Okuma becerilerini kazandırmaya önem verme,
- Öğrenci gelişimini sık sık ve yakından izleme.

Daha sonra Weber'in araştırma sonuçlarından etkilenen Ronald Edmond, etkili okul hareketinin lideri konumuna gelir.

Edmond , 1979'da yaptığı araştırmasında ortalamaların üzerinde bir okul başarısı saptamış ve araştırmacı okullar arasındaki farklılıkların, ailelerin sosyo-ekonomik yapısından değil, okulların özelliklerinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Bu araştırma, ortalamanın üzerindeki başarılı okulların yöneticilerinin, aynı zamanda öğretim konularında etkili liderlik geliştirdiklerini, öğretmen ve öğrencilerden beklentilerini açıkça ortaya koyduklarını, öğretim programının başarısı

için bir yönetim sistemi geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Araştırma sonucu etkili okulun temel göstergeleri olarak şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Etkili liderlik,
- Etkili iklim,
- Öğrencilere temel becerileri kazandırma yanında, okul aktivitelerine önem verme,
- Öğrenci başarısını ve gelişimini düzenli aralıklarla test etme ve geliştirme.

Micheal Cohen (1980) etkili okulla ilgili üç anahtar noktaya ulaşmıştır: Birincisi etkili öğretim, ikincisi iyi hazırlanmış sınıf içinde iyi yönetilen öğretim programı, üçüncüsü ise örgüt içinde paylaşılan değerlerdir.

William W. Wayson (1988) etkili okul tartışmalarına yeni bir boyut getirmiştir. Wayson'a göre mükemmel okullar, öğrencilerinin temel becerilerini geliştirmelerine yardımcı olurken, diğer taraftan öğrencilerine eleştirel düşünce becerisini de kazandırmaktadırlar. Yine Wayson'a göre etkili okullar ve daha az etkili okulları birbirinden ayıran en önemli nokta, örgütün içindeki ilişkiler ve işbirliği içinde çalışmadır(AASA).

Murphy ve arkadaşları (1985) "okul etkililiği kavramsal çerçevesi" adıyla geliştirdikleri modele göre, etkili okulların iki temel boyutundan birisi okul çevresi, diğeri de okul teknolojisidir. Okul çevresi aynı zamanda okulun iklimini karakterize eder. Murphy ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre etkili okulun temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Öğrenci-öğretmen bağlılığı ve desteği,
- Güvenilir ve düzgün bir çevre,
- Ev-okul işbirliği ve desteği,
- Okuldaki her türlü etkinlikte ve başarıda yüksek beklentiler,
- İşbirlikçi örgütsel süreçler,
- Yaygın ödüller.

Okul etkililiğinin teknoloji boyutu ise iç içe işleyen iki bölümden oluşmuştur. İç bölüm doğrudan öğretim, öğrenme fırsatları ve sıkıca birleştirilmiş eğitim programı gibi, bir bakıma direkt öğretime yönelik özellikleri taşıyan kısım olarak belirtilmiştir. Teknoloji boyutunun dış bölümü ise öğretim liderliği, açık akademik

misyon ve odak, sık sık izleme ve yapılaştırılmış personel geliştirme programı gibi özelliklerle karakterize edilmiştir. Etkili okul bu iki boyutun etkileşim içinde çalışması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Etkili okul araştırmalarının geçmişi çok yeni olmasına rağmen; açık, kapsamlı, kuramsal çerçevelere uyan bir tanımı henüz yapılamamıştır. Sadece etkili okulun, çok boyutlu bir kavram olduğu konusunda genel olarak düşünce birliğine varılmıştır. Yine de etkili okulu tanımlama girişimlerinde bulunulmuştur. Levine ve Lezotte'ye (1990:1) göre etkili okul, okula devam eden bütün öğrencilerin verilen programlardan en iyi şekilde yararlanması, bir başka deyişle hazırlanan programın arzu edilen hedefe ulaşmasıdır. Taylor (1990:2) tanımı, "okula devam eden bütün öğrencilerin öğrenebileceği bir ortam" olarak yapmıştır. Yapılan birçok araştırmada, etkili okul boyutları, ortak özellikler gösterebilmektedir (Akt.,Gümüşeli,1996:12).

2.1.6 Etkili okulun boyutları

Etkili okulla ilgili olarak literatürde sıralanan bazı özellikler, birtakım boyutlar altında toplanmaktadır. Bu araştırmada etkili okulla ilgili boyutlar; okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, okul kültürü ve ortamı, okul çevresi ve veliler olmak üzere beş boyutta ele alınmıştır.

Etkili okulda yönetici boyutu

Etkili okulu oluşturma, yönetme ve sürdürmede, okul yöneticisinin bir lider olarak önemli bir yeri olduğu, birçok araştırmacının üzerinde birleştiği bir konudur. Etkili okul literatüründe, okul yöneticilerinin etkili bir okul lideri oldukları görülmektedir. Bennis ve Nanus, yönetici ve lider arasındaki farkı şöyle yorumlamaktadır: "Yönetici, işleri doğru yapan kişidir, lider ise, doğru işi yapan kişidir". Özet olarak da liderlik özelliklerine sahip kişilerde bulunan rolleri şöyle maddelemektedir:

- Vizyon,
- Adalet,
- Etkililik,
- Yeterlilik,
- Başarılı bir iş programı için hazırlanmış eğitsel aktiviteler,
- Risk alma (AASA).

Penny Taylor etkili okul yöneticisini şöyle yorumlamaktadır: Personeli okul vizyonu açısından bilinçlendiren, ve personeli okul vizyonuna göre motive edip, bu amaçta yol almalarını sağlayan, risk alan kişidir (AASA).

Neufeld'e göre, etkili okul yöneticisinin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- Bir öğretim lideridir,
- Öğretmenlerin karara katılmalarını sağlar,
- Açık kurallar koyar ve uygular,
- Başarıyı vurgular ve temel amaçları değerlendirir,
- Zamanını, gözlemleyerek ve öğreterek harcar,
- Temsil yeteneğine sahiptir,
- Öğretmenlerden yüksek beklentileri olup bunu açıkça kendilerine belirtir,
- Öğretim kadrosuna inanır ve güvenir,
- Duruma göre liderlik stili belirler,
- Öğrencileri okul çalışmalarına katar ve sorumluluk verir,
- Program geliştirme üzerinde yoğunlaşır,
- Üst yönetim desteğine sahiptir,
- Okul ve toplu yönetim kurulunun desteğine sahiptir,
- Öğretmenlerin zamanlarını mümkün olduğunca öğretime ayırmalarını sağlar,
- Okulun en önemli işlevinin öğrenmeyi sağlamak olduğunu herkese

açıklar (Şişman,1996:21).

Herkesin üzerinde görüş birliğine vardığı bir etkili okul yöneticisi tanımı bulunmamaktadır. Etkili yöneticinin kimliğini onun özellik ve yeterliliklerinden çıkarmak daha sağlıklı bir yol gibi görünmektedir.

Etkili yöneticilerin genelde etkili lider oldukları, özellikle de öğretim liderleri oldukları anlaşılmaktadır. Etkili yöneticilerin gösterdikleri şu işlevler bu yargıyı kanıtlar niteliktedir: Öğretime çok önem verme, öğretime ilişkin amaç ve beklentilerini açık ve seçik olarak saptama ve öğretmen ve yöneticilere ulaştırılmasını sağlama, zamanının çoğunu öğretim sorunları ile ilgilenerken geçirme, öğretime ilgi ve destek verme, personele dönük olma.

1980'lerden sonra yaşanan mega eğilimler ile iki binli yılların okul yöneticilerinden yeni roller beklendiği anlaşılmaktadır. Stratejik planlama kapasitesine sahip olma, büyük resmi görebilme, okulu Pazar ilkeleri anlayışıyla yönetebilme, okulun yaşam boyu eğitimin bir parçası olmasını sağlama, okul geliştirebilme bu rollerden bazılarıdır.

Görünen o ki bilgi çağında yerel okul, merkezi olarak kararlaştırılmış bir çerçevede oldukça yerinden yönetim anlayışı içinde yönetilmek durumundadır. Bu gelişmeler okul yöneticilerinin lider yönetici olacak şekilde hem "eğitimci" hem de "profesyonel yönetici" olarak yetiştirilmelerini gerektirmektedir.

Etkili yöneticinin etkenleri genelde iki grupta toplanabilir. (1) Kişisel etkenler ve (2) Davranış (liderlik stili, karar verme vb.) ve durum. Özellikle davranış, etkili yöneticinin baskın bir etkeni olmaktadır.

Yöneticinin etkililik ölçütleri arasında okul özellikleri, öğrenci ürünü ve yöneticinin saygınlığı yer almaktadır. Bunlardan en sağlıklıısının okul özellikleri olduğu görülmektedir. Çünkü araştırmalar göstermiştir ki öğrencinin iyi öğrenmesinde yöneticinin doğrudan bir etkisi söz konusu olamaz; ancak dolaylı katkısı görülebilir. Bu katkı uygun öğrenme çevresinin-ortamının yaratılmasına yardımcı değildir. Uygun örgüt iklimi ve araç-gereç sağlayarak yönetici bu katkıyı sağlayabilir.

Etkili okula kavuşabilmenin belki de en önemli koşulu tüm okul personelinin etkili okul anlayışı doğrultusunda eğitilmesidir. Özellikle de etkili okulda kritik etkenlerden biri olan okul yöneticisinin, etkili yönetici özellik ve yeterliliklerini kazanması, bu konuda ilk adım olmalıdır. Ayrıca bu özellik ve yeterlilikler okul yöneticisinin rol tanımında, atama ve yükseltilme ölçütlerinin geliştirilmesinde esas alınmalıdır (Balcı,2001:127).

Etkili okulda öğretmen boyutu

Eğitim amaçlarının, en sağlıklı biçimde seçilen ders, konu ve uğraşları araçları ile gerçekleşmesi, öğretim süreçleri ile sağlanır. Öğretimin temel ögesi de öğretmendir (Varış,1988:115).

Etkili okullarla ilgili yapılan araştırmalarda bu okullarda görevli öğretmenlerin bazı özelliklere sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu özellikler şu şekilde açıklanmaktadır:

Etkili okullarda öğretmenler, eğitim-öğretim ile ilgili konularda işbirliği içinde çalışırlar. Okulu oluşturan üyeler (yönetici-öğretmen-öğrenci) arasındaki işbirliği yapılan araştırmalarda etkili okulla ilişkili, merkezi süreçlerden biri olarak bulunmuştur (Şişman, 1996:29).

İşbirliğine dayalı öğretim, geleneksel öğretim yöntemlerine alternatif olarak geliştirilen bir yaklaşımdır. İşbirliğine dayalı öğretim, paylaşma ve uzlaşma ilkelerine dayanmaktadır. Bu nedenle işbirliğine dayalı öğretim, katılımcı ve çoğulcu özellikler gösteren demokratik bir yaklaşımdır. Dolayısıyla öğrenme ortamının demokratikleşmesi ve insancillaştırılmasına katkıda bulunduğu için, eğitim çevrelerinde yaygın biçimde kabul görmektedir (Aydın, 2000:289).

Okullardaki birlik duygusu yükseltilmekte, paylaşım ve entelektüel yardımlaşma desteklenmekte, aynı zamanda bu okullardaki öğretmenler, bütün öğrencilerin öğrenebileceklerine inanmaktadırlar (Lezotte, 1991:1).

Carter ve William (1995) tarafından 124 öğretmen üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki dört boyut anlamlı bulunmuştur:

- Etkili okullarda öğretmenler birbirlerini destekler ve etkileşim içindedirler.
- Öğretim lideri tarafından moral kazandırılırlar.
- İşbirliği içinde çalışırlar.
- Öğretim stratejilerini paylaşırlar.

Etkili okulda öğretmenler, öğrencilerle ilgili yüksek standartlar belirlemeli ve öğrenci başarısı konusunda yüksek beklentiye sahip olmalıdır (Akt., Lezotte, 1991:2). Bu doğrultuda öğretmenin de öğrenciden beklediği yüksek standartı kendisi için de uygulaması gerekmektedir. Etkili öğretim yöntemleri geliştirilmeli ve sınıf yönetimi konusunda donanımlı olmalıdır. Aynı zamanda profesyonel gelişimini devamlı kılmalıdır. Sınıfta öğretimin yönetimi, eğitim ortamı ve öğrenim yaşantılarının amaçlar doğrultusunda bütünleştirilmesini tanımlamaktadır. Bu anlamda, öğretim yöntemi birbirlerine bağlı süreçlerin toplamıdır. Öğretim sürecinin niteliğini belirleyen en önemli etken ise, koşullara uygun ve etkin bir öğretim stratejisi geliştirmektir. Öğretme, kısaca sınıfta öğretmen tarafından gerçekleştirilen eğitsel etkinliklerin tümünü ifade eden bir kavramdır. Başarılı bir öğretim sürecinde, öğrencinin etkin olması gerekir. Dolayısıyla

öğretmen,amaçların belirlenmesi,bilgilerin sınıflanması,kaynakların hazırlanması,yöntem ve tekniklerin seçimi,değerlendirme ölçütlerinin geliştirilmesi gibi öğretim etkinliklerinde,öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşım izlemelidir (Aydın,2000:58).

Okuldaki program ve etkinliklerin, iyi bir biçimde planlanması ve uygulanması, söz konusu program ve etkinliklerin amaçlarının gerçekleşme düzeyini artırmaktadır. Özellikle akademik amaçların gerçekleşmesi, rasgele düzensiz bir biçimde gerçekleştirilen etkinliklerle değil; dikkatli bir biçimde önceden düşünülerek hazırlanmış plan ve programlarla gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan okul ve sınıf düzeyinde gerçekleştirilecek her türlü etkinliklerin, önceden yazılı bir biçimde planlanması gerekmektedir. Planlama, genel olarak geleceğe dönük kararlar alma etkinliğidir. Eğitimde planlama, önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için eğitim yaşantıları oluşturma,öğretim yöntem ve tekniklerini saptama, uygulama ve değerlendirme ölçütleri geliştirme etkinliklerini kapsar. Eğitim planları, yıllık, ünite ve ders planı olarak üç grupta toplanır. Yıllık plan hazırlarken,öğretmen mevcut eğitim ortamı, kaynaklar, araç-gereç, donanım, öğrenci düzeyi, bölgesel özellikler gibi bir dizi değişkeni göz önünde bulundurmalıdır. Ünite planları, yıllık planlara bağlı olarak geliştirilen ancak yöntem, amaç ve araçlar konusunda daha ayrıntılı bilgiler içeren tasarımlardır. Başka bir anlatımla, öğretmen ünite planında, öğrencilere hangi konuları, niçin, nasıl, ne zaman ve ne tür kaynaklara bağlı olarak öğreteceğini gösterir. Günlük plan ise, bir iş gününde yapılması amaçlanan eğitim-öğretim etkinliklerini belirlemek amacıyla hazırlanır. Başarılı bir planlama, eğitim etkinliklerinin verimliliği ve etkililiğini artırır. Ancak planın başarılı bir biçimde geliştirilmesi ve uygulanması, bilimsel, mesleki ve teknik bir dizi yeterlik gerektirmektedir (Aydın,2000:55-56).

Etkili okulda öğretmenler, öğrencilere okulun, eğitimin ve kendi derslerinin hedeflerini açıklamakta ve kendilerinden neler beklendiğini bilmelerini sağlamaktadırlar (Şişman,1996:30).

Bu okullarda öğretmenler, öğrenciler ve yöneticiler işbirliği içinde çalışmaktadırlar.

Araştırmalar genel olarak öğretimde etkili okullarda, okul düzeyinde personel geliştirme çalışmalarının varlığını vurgulamaktadır (Karip ve Köksal,1996:250).

Öğretmenler mesleki gelişmelerini sadece hizmet içi eğitimle değil kendi aralarında bilgi alışverişiyle de sürdürmelidirler. Öğretmenler mesleğe atandıktan sonra da mesleki gelişmelerine devam etme isteği duymalıdır.

Öğretmen, sınıfın nabzını elinde tutan bir doktor, yaşamın kurallara uygun gerçekleşmesine özen gösteren bir hakem, sınıf içi uyum ve ahengi sağlayan bir orkestra şefi olarak da tanımlanabilir. Sınıf, gerçek yaşamın bütün gizem ve karmaşıklığını içinde taşır. Bu nedenle öğretmen, duyarlı, bilgili ve sevecen bir üslup içinde olmalıdır. Ayrıca mesleki bilgilerini geliştirmek için, var olan olanaklardan en geniş şekilde yararlanarak kendini sürekli olarak yenilemelidir. Bu amaçla bilimsel toplantı ve seminerlere katılmalı, alanındaki yayınları takip etmeli ve hizmet içi eğitim etkinliklerinden yararlanmalıdır. Çünkü öğretmen eğitimi süreklilik gerektirmektedir. Başka bir anlatımla, hızla değişen bir toplumda, eğitim sisteminin bu değişimin dinamiklerine uygun bir anlayışla yeniden yapılandırılması için, öğretmen dönün bilgileri ile yetersiz kalır. Ancak esnek yapılandırılmış ve süreklilik içeren bir öğretmen eğitimi, bugünün ve geleceğin beklentilerine karşılık verebilir (Aydın, 2000:16).

Smith (1985) etkili okuldaki öğretmenlerin, davranış ve özelliklerini şöyle maddelemiştir:

- İyi organize olmuştur.
- Akademik başarıyı ve tüm öğrencilerin başarısını vurgular.
- Alanına hakimdir.
- Olumlu davranışı pekiştirir, olumsuzları kontrol eder.
- Öğrencilere başarabilecekleri ödevler verir.
- Öğrencilerin bir konuyu başardıklarından emin olmadan bir sonraki konuya geçmez, öğrencilerinin işbirliği içinde çalışmalarını sağlar.
- Öğrencilere ne öğrendiklerini ve hala neyi öğrenmeye ihtiyaçları olduğunu bilmelerini sağlayıcı uygun dönüt verir.
- Olabildiğince öğrencileri öğrenme etkinliklerine katar (Balcı, 1993, 40).

Öğretmenlerin okul içi kararlarda söz sahibi olmaları, kararlara katılmaları etkili okul araştırma bulguları içinde yer almaktadır. Karara katılma örgütlerde, güdülenme ve bütünleşmenin sağlanması konusunda üzerinde durulan anahtar değişkenlerden biridir (Akt., Şişman, 1996:31).

Öğretmen ve öğrenciler arasında kurulan iletişimin niteliği, öğretmenin iletişim konusundaki yeterliliği, eğitim ve öğretimdeki başarıyı arttırmaktadır. İletişim oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir kavramdır. Sınıf içi iletişim sadece öğretmen ve öğrenci arasında değil, öğrenciden öğrenciye, öğrenciden öğretmene ve çevreden hepsine dönük bir süreci kapsar. Bunlardan sadece birine yönelik olan tek yönlü iletişim, sıkıcı ve yararsızdır. Bu nedenle öğretmen, iletişimin doğası ve niteliği konusunda bilgili olmalıdır. İletişimin en önemli ögesi dildir. Öğretmen kullandığı dil ile öğrencilerin davranışlarını kontrol etmeli, yargılayıcı olmayan esnek ve betimleyici bir dil kullanmalıdır. Öğrencinin kaygılarını azaltan, derse katılımını güçlendiren ve güdüleyen bir iletişim tarzı benimsemelidir (Aydın, 2000:8).

Öğretmenlerden beklenen davranış ve tutumlar ışığında gerçekleşen ideal öğretmen modeli ile etkili okullardaki öğretmen niteliği ve davranışları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. İdeal bir öğretmen modelini tanımlayan özellikler şöyle sıralanabilir:

- Öğretmen, önyargılardan uzak, eleştiriye açık ve karşıt düşüncelere saygılıdır.
- Öğretmen, duygusal ve düşünsel açıdan tutarlı ve sağlıklı bir kişilik örüntüsüne sahiptir.
- Öğretmen, kendisi, toplum ve dünya ile barışık insandır.
- Öğretmen, sürekli öğrenen, öğrendiklerini paylaşan ve yaşama etkin bir biçimde katılan insandır.
- Öğretmen, siyasal örgütler ve baskı gruplarının etkilerinden uzaktır.
- Öğretmen, insanı, doğayı ve yaşamı sever.
- Öğretmen, insan ilişkilerinde başarılı, bilimsel gelişmelere ve sanatsal etkinliklere duyarlıdır.
- Öğretmen, kolektif çalışmaya yatkın, üretken, güdüleyici ve bilgilidir.
- Düşünme ve gözlemlerinde nesnel, yargılarında yanılabilirliğini kabul ederek esnek ve akılcı davranır.
- Demokratik yaşamın ilkelerine ve insan haklarına saygılıdır (Aydın, 2000:6-7).

Okul yönetiminde öğretmenler önemli bir etkidir. Bu nedenle yönetimin, öğretmenlerin moral ve iş doyumlarını gözetmesi gerekir. Öğretmenlerin beklenti ve

gereksinimlerinin bilinmesi ve karşılanabilmesi ise, öğretmenler kurulunun yönetsel etkinliğinin artırılmasına bağlıdır. Böylece karar sürecine etkin bir biçimde katılma olanağı bulan öğretmenlerin, mesleki tutumları gelişirken, başarı için güdülenmeleri kolaylaşacaktır (Aydın,2000:21).

Etkili öğretmen kimdir? Bu soruya farklı bağlamlarda cevap vermek mümkündür. Bugüne kadar hükümetler öğretmenleri, önceden kararlaştırılmış eğitim programlarının teknik uygulayıcıları rolünde görmüşlerdir. Oysa etkili okul ve okul geliştirme araştırmalarının başarısının, öğretmenlerin kontrolüne bağlı olduğu saptanmıştır. Otonomi ve kontrol, öğretmenin okul geliştirme kavgasının merkezini oluşturmaktadır. Bu durumda öğretmen, teknik uygulayıcı rolünden çok değişme uzmanı rolüne girebilmelidir. Bugün öğretmenlerin rolü, işletmecilik ve yöneticilik görevlerine genişletilmiştir. Öğretmenin rolü, okulu geliştirmeye bağlıdır. Öğretmen, okul geliştirmenin anahtar oyuncusudur. Öğretmenlik esnek, pratik, karmaşık ve kapsamlı bir meslektir (Green,1998:203).

Öğretmen, mesleki gelişme için başkalarının yaptığı araştırmaların bulgularını izlemekten çok kendisi araştırma yapabilmelidir. Okullar işlevlerini öğretmenleri vasıtasıyla yerine getirirler. Öğretmenlerin etkilerini sınıf düzeyinde sınırlı tutarak sınıfın yuvalandığı okula etkilerini ihmal etmek, öğretmenlerin okulun etkililiğine katkılarını görmemek olur. O halde öğretmen eğitimi, sınıf düzeyinde başarılı olmanın öğretmen eğitiminin temel hedefi olduğu unutulmadan okul çaplı faktörlere doğru genişletilmelidir. Bu doğrultuda öğretmen eğitimi programları, öğretmenlerin entelektüel gereksinimlerini karşılayabilmelidir. Bunun için de problem çözme, yansıtma ve analitik beceriler kazandırılmalıdır. Öğretmenlere okulda yönetim alanında yetiştirilme sağlanmalıdır. Programda okulculuğa özen gösterilmeli, okul daha büyük bir bağlamda görülmelidir. Sınıf öğretiminin okulda, okulun da toplumda yuvalandığı unutulmamalıdır. Öğretmen okulun performansında etkili olan değişkenleri anlamalıdır (Balcı,2001:174).

Etkili okulda öğrenci boyutu

Okul öğrenciyi, hızla sanayileşen ve şehirleşen bir çevre ve topluma, sosyo-ekonomik hayatın özelliklerine, demokratik vatandaşlığın gitgide güçleşen görevlerine, bilimsel yöntem ve üretimin geçerli olduğu bir dünyaya, artan ve

çeşitlenen bilgi ve becerilere, ayrıca her öğrencinin yetenekleri, ilgileri ve gereksinimlerine göre yetiştirmelidir (Bursalıoğlu,1998:48).

Araştırma bulgularına göre, öğrenci başarısı ile ilgili olarak bulunan öğrenci davranışları, katılma, içerik ve kapsamdır. Bu bağlamda öğrenci hem sınıf öğretimine aktif olarak katılmalı hem de ödev, sınav gibi etkinliklerle başarısını gösterebilmelidir. Öğrenci, başarısına karşılık ödül almalı ya da tanınmalıdır (Balcı,1993:48).

Etkili okullarda öğrenciler kendilerini ilgilendiren konularda kararlara katılırlar ve başarı konusunda yüksek beklentilere sahiptirler.

“Etkili okullarda öğrenciler “ne”,”niçin” ve “nasıl” sorularına yanıt aramalıdır” (Şişman,1996:33).

Eğitimde temel amaç, öğrenciye eleştirel düşünme yetisinin kazandırılmasıdır. Etkili okullarda öğrencilerin, eleştirel düşünceye sahip olması beklenir. Eleştirel düşünmenin belirleyici özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Değişkenler arasında mantıksal açıdan anlamlı ilişkiler kurma, anlamsız bağlantıları eleme,
- Bir bilgi kümesinden yeni bilgiler üreterek, geliştirilen çözüm önerilerinin geçerliklerini doğrulama ve yanlışlama,
- Düşünme süreçlerine yaratıcılık, esneklik ve geliştirilebilirlik becerisi yansıtma,
- Soruna çok boyutlu ve bütünsel yaklaşma,
- Değişkenler arasında anlamsal ve yapısal tutarlılık taşıyan ilişkiler kurarak bunları uygun sayı ve nitelikte gözlemlerle ardışık olarak test etme,
- Doğrulanan denence sonuçlarına göre aşamalı olarak problem alanını sınırlandırma, sorunu tanımlama ve geçerli çözümleri raporlaştırma (Aydın,2000:136).

Etkili okulda okul kültürü boyutu

Etkili okul araştırmaları etkili okulda, öğrenmeye uygun olumlu bir kültürün(havanın-iklimin) varlığını işaret etmektedirler. Okulun gelişmesi için yeni değişimler önerilse de okulda olumlu bir kültür yaratılmadıkça okulun gelişmesi mümkün olmamaktadır. Okul kültürü, okulun zamanla oluşturduğu bir yaşam tarzı olarak görülebilir. Okulun tarih ve gelenekleri, okul personelinin

birikimleri;karşılıklı etkileşimleri zamanla okulda o okula özgün bir kültürün gelişmesine neden olmaktadır. Bu kültür norm, inanç, tutum, beklenti, davranış ve eğilimlerden oluşmaktadır. Sonunda okulda nelere önem verildiği, nelerin değersiz bulunduğu, nasıl hareket edileceği konusunda personel arasında bir ortaklaşma doğmaktadır. Dolayısıyla okulun asıl işi olan eğitim ve öğretimde öğrenciden ve öğretmenden neler beklemesi gerektiğini, nelerin vurgulanması gerektiğini tayin eden okul kültürü olmaktadır. Araştırmalar göstermiştir ki etkili okulda bu kültür, eğitim ve öğretimi destekleyici nitelikte, bireysel öğrenme ve gelişme çabalarını özendirici şekildedir (Balcı,2001:187).

Deal (1988) bir okulda güçlü bir örgüt kültürünün oluşturulmasının, herhangi bir işletmeden daha önemli olduğunu ve okulların, çok az insanın bildiği amaç ifadelerini düzenlemek yerine; büyük ölçüde paylaşılan, inanç, değer ve sembollere gereksinim duyduğunu vurgularken,şu önerilerde bulunmaktadır: Rutin anlamsızlıklar yerine anlamlı öğrenme ve yönetim törenleri;cansız-cılız toplantılar yerine düzenli ve heyecan verici seremoniler,soğuk figür ve olaylar yerine büyük ölçüde akılda kalabilecek güçlü sembollere yer verilmelidir (Akt.,Şişman,1994:36).

Deal (1988) etkili okullarda, okul personeli arasında paylaşılan zengin ve güçlü bir okul kültürü olduğunu söylemektedir. Etkili okullar oluşturabilme yolunda temel dinamikleri, her okulun kendi içinde öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, veliler ve toplum için okulu özellikli kılan kültürün içinde aramak, bulmak, yaşama geçirmek gerekmektedir (Akt.,Şişman,1994:38).

Lezotte (1991) etkili okula ulaşmanın adımlarından bir tanesinin, açık ve düzenli okul iklim olduğunu vurgulamaktadır. Okul iklimi sıkıcı olmamalı, aynı zamanda öğretime öğrenmeye yardımcı olmalıdır. Araştırmalara göre; herkesin birbirine yardım ettiği, takım ruhunun geliştiği ve empatinin yaygın bir şekilde kullanıldığı okullar, etkili okul boyutlarından, okul ikliminin özelliklerini taşıyor demektir.

Okulda etkili öğretimi destekleyici bir iklim-kültür yaratılmalıdır. Bu iklim okulun temel misyonu olan öğretimi vurgulamalı, herkesten yüksek beklentiler içinde olmalı, ortaklaşa planlamayı, akademik ve işbirlikçi ilişkileri özendirmeli, başarının tanınması ve ödüllendirilmesine vurgu getirmeli, öğrencilerin etkili öğrenmesine yol açan düzen ve disiplini işaret etmelidir.

Bu kültür doğrultusunda; (a) Okulun amaç ve görevleri açıkça belirtilmeli ve üzerinde anlaşma sağlanmalıdır. (b) Okulda akademik ilgi açığa kavuşturulmalı ve herkesten beklentiler yazılı olarak yayımlanmalıdır. (c) Okuldaki tüm yönetsel ve örgütsel düzenlemeler,sınıftaki öğretimi kolaylaştırıcı nitelikte olmalıdır (Akt.,Balcı,2001:192).

Okul Çevresi ve Veliler Boyutu

Okullar, belli bir toplumsal çevre içinde yer alır ve bu çevre ile sürekli etkileşim içindedir. Akademik yönden yüksek başarıya sahip okulların, başarı düzeyi düşük okullardan daha fazla çevresel-ailesel destek ve katılıma sahip oldukları yapılan araştırmalarda görülmektedir. Anne babaların, çocukları en iyi tanıyan kişiler olmasından ve eğitim sürecinde okul-ev tutarlığının gerekliliğinden yola çıkarak, anne babaların da eğitim sürecinin etkin elemanları olarak, çocukların akademik,kişisel ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaları sağlanmaktadır. Aile katılımı programları,öğrencilerin okul ve ev ortamında tutarlı olmalarını sağlarken, aynı zamanda ailelerin çocuklarının okul içi davranışlarını daha iyi tanımalarına neden olur. En önemlisi ise, eğitimci ve aile etkileşiminin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Etkili okullarda, aileler okulun temel misyonunu anlar ve desteklerler. Akademik başarıyı yakalamada ailelere önemli rollerde bulunmaları için fırsatlar yaratılır (Lezotte,1991:3).

Etkili okullar, planlama ve karar aşamasında ailelere önemli roller vermektedirler ve aile okul işbirliğini en yüksek seviyede tutmaya çalışmaktadırlar. Etkili okul araştırmaları göstermektedir ki aile ile işbirliği içinde çalışmak okulun etkililiğini arttırmaktadır. Yapılan araştırmalar yine göstermektedir ki ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ailesel desteği almamak için bir neden değildir, özür olarak gösterilemez (AASA).

Brookober ve Gigliotti (1988) yaptıkları araştırmaların sonucunda aile katılımının akademik başarı üzerinde önemli bir etken olduğunu belirlemişlerdir. Yine, batılı ülkelerde öğrencinin eğitiminde ailenin katılımına büyük önem verilmektedir.

Ailenin okul programına kabul edilmesi uzun dönemde çocuğun davranışlarında olumlu değişiklikler yapmaktadır (Akt.,Smith,1994:1). Öğrencinin

okul performansını yükseltmekte, ailelerin eğitimden geçirilmesi önemli yer tutmaktadır. Noller ve Taylor (1989), Pehrson ve Robinson (1990) iki farklı araştırma bulguları da göstermektedir ki aile eğitim programları, sadece çocuğun akademik başarısını değil aynı zamanda aile içi ilişkilerine de faydalı olmaktadır. Aile okulun amaçlarından haberdar olmalı, hatta okul amaçlarını aile ve okul birlikte oluşturmalı,işbirliği içinde bulunmalıdır. Sınıf içi davranış bozukluklarını gidermede etkili yolun aile ile işbirliği yapmak olduğu araştırma sonuçlarında vurgulanmıştır (Akt.,Smith,1994:5).

Batılı ülkelerde yapılan araştırmalara göre aileler ilk adımı okulun atmasını beklemektedirler. Bu bağlamda öğretmen, okul- veli ilişkisini arttırabilecek en önemli bireydir. Okul -aile ilişkisini başlatmak için öğretmenin, öğrenci velileri ile genel bir tanışma toplantısı yapması gerekir. Bu toplantıda öğretmen, yumuşak bir üslupla öğrencilerden ve ailelerden beklentilerini açıklamalıdır. Bu konuşmada öğretmenin sözcükleri seçmedeki duyarlılığı, sözleri ve beden dili arasındaki uyumu, giyinme biçimi gibi birçok psikolojik değişken vardır. Öğretmen, bu tür psikolojik etkenlerin sağlıklı bir iletişimi başlatmadaki önemini bilerek davranmalı ve ayrıca konuşması sırasında kendisine ait kişisel bilgilerden kısaca söz etmelidir. Öğretmen, konuşmasını toplantıya geldikleri için ailelere teşekkür ederek tamamlamalı, daha sonra da onların beklentilerini ve sorunlarını dinlemeye başlamalıdır. Bu tür genel toplantılarda, ailelere özel konulara ilişkin sorular yöneltmemeli, gerektiğinde bu amaçla ayrıca özel olarak görüşülmelidir. Öğretmen, aileler ile sadece herhangi bir sorunla ilgili bilgi alışverişinde bulunmak için değil, öğrencinin gelişimi ve başarısından dolayı duyduğu kıvancı yansıtmak için de görüşmelidir (Aydın,2000:24).

Öğrenciler tarafından gerçekleştirilen sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere ailelerin davet edilmesi okul aile ilişkilerini olumlu yönde geliştirebilecek adımlardandır.

Sonuç olarak, okul yöneticisi ve öğretmenler, etkili okula ulaşmadaki basamaklardan bir tanesi olan okul-aile iletişiminin önemini bilincinde olmalıdırlar.

2.2 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Şişman (1996) tarafından yapılan etkili okul yönetimi adlı araştırmasında, Eskişehir İli içindeki ilkokulların saptanan etkili okul özellikleri yönünden nasıl bir görünüm sergilediklerini belirlemek amacıyla, öğretmen algılarına göre, Eskişehir İli içindeki ilkokullar; okul yöneticisi, öğretmenler, öğrenciler, okul programı ve eğitim-öğretim süreci, okul kültürü ve ortamı, okul çevresi ve veliler boyutlarında yer alan etkili okul özelliklerine ne ölçüde sahip oldukları araştırılmıştır.

Araştırma, tarama modelinde bir araştırmadır ve veri toplama aracı olarak anket geliştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ilkokullarda etkili okul boyutları yönünden genelde en etkili boyut yönetici boyutu olup yönetici boyutunu, en yüksek ortalama ile sırasıyla okul kültürü ve ortamı, öğretmen, okul programı ve eğitim-öğretim süreci boyutları izlemektedir. Öğretmenlerin algılamalarına göre ilkokullarda en az etkili bulunan boyut ise öğrenci boyutudur. Bu boyutu ikinci sırada en düşük ortalama ile okul çevresi ve veliler boyutu izlemektedir. İlkokullarda genel olarak öğretmen boyutu ile ilgili en yüksek ortalamaya sahip özellik, öğretmenlerin öğrenciler için ideal davranış modeli oluşturma özelliğidir. En düşük ortalamaya sahip özellikler ise, öğretmenlerin öğrencilere yönelik beklentilerine ilişkin özelliklerdir. Bunlar, her öğrenciye öğretebileceklerine inanma, tüm öğrencilerin çok başarılı olmalarını bekleme ve her öğrencinin öğrenebileceğine inanma özellikleridir. İlkokullarda genel olarak öğrenci boyutu ile ilgili en yüksek ortalamaya sahip özellikler, öğrencilerin başarılı olma konusunda yüksek beklentilere sahip olma ve öğretmenlerin öğrettiklerinin çoğunu öğrenebilme özellikleridir. En düşük ortalamaya sahip özellikler ise öğrencilerin birlikte ve işbirliği içinde öğrenme anlayışına sahip olma ve eğitim-öğretimle olabildiğince bütünleşme özellikleridir. Genel olarak ilkokullarda okul programı ve eğitim-öğretim süreci boyutunda en yüksek ortalamaya sahip özellikler, eğitim-öğretimde öğrencinin ne, nasıl ve niçin sorularına cevap verildiği, öğrencinin beklenti ve ihtiyaçlarından hareket edildiğine ilişkin özelliklerdir. En düşük ortalamaya sahip iki özellik ise zaman yönetimi ile ilgili olup sınıftaki zamanın çoğunun öğretime ayrılması ve

gerektiğinde yavaş öğrenen öğrencilere zaman ayrılması durumlarıdır. İlkokullarda genel olarak okul kültürü ve çalışma ortamı ile ilgili en yüksek ortalamaya sahip özellikler, okulun çevre ve velinin önerilerine açık olma ve okul amaçlarına ulaşmada yönetici, öğretmen ve öğrenci arasında işbirliğinin olması durumlarıdır. En düşük ortalamaya sahip özellikler de okulda her örnek davranışın ödüllendirilmesi ve pekiştirilmesi ve farklı, olağandışı düşünmenin ve bunu ifade edebilmenin teşvik edilmesidir. İlkokullarda okul çevresi ve veliler boyutu ile ilgili en yüksek ortalamaya sahip iki özellik, velilerin öğrenci hakkında yönetici ve öğretmenlerle rahatça görüşebilme ve okulla ilgili şikayet ve önerilerini okul yetkililerine çekinmeden iletebilme özellikleridir. En düşük ortalamaya sahip özellikler ise, çevre ve velilerin okula maddi-manevi katkıda bulunmaya istekli olma ve okulun kendilerinden neler beklediğinin bilincinde olma özellikleridir.

Balcı ve Şişman tarafından yapılan çalışmalarda okulun etkililiğinin ölçülmesinde öğretmen görüşlerine baş vurulmuş ve bulgular bu boyutta incelenmiştir. İlkokul ve ilköğretim okulları düzeyinde gerçekleştirilen araştırmalarda genelde en etkili bulunan boyut, yönetici boyutu olup, yönetici boyutunu sırasıyla; okul kültürü ve ortamı, öğretmen, okul programı ve eğitim-öğretim süreci boyutları izlemektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre, en az etkili bulunan boyut ise öğrenci boyutudur. Bu boyutu ikinci sırada en düşük ortalama ile okul çevresi ve veliler boyutu izlemektedir.

Tanrıoğen (1998) tarafından yapılan araştırma, temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinden bekledikleri “öğretimsel liderlik” davranışlarının belirlenmesine yönelik bir durum saptama çalışması niteliğindedir. Araştırmada, temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışlarının ne olduğu ve temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin beklentilerinin, değişkenlere göre farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, sınıf öğretmenlerinin okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışları başlıca altı boyutta toplanmaktadır:

- Öğretimi ve öğretmeni geliştirme,
- Öğretimsel iklim geliştirme,

- İletişim becerileri,
- Öğretimi denetleme,
- Amaç tanımlama,
- Öğrenci gelişimini izleme.

Kadın ve erkek öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Envanteri'ne verdikleri yanıtların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kadın ve erkek öğretmenlerin okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin beklentileri birbirine benzemektedir. Kıdem değişkeni öğretmenlerin, okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik beklentilerinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmıştır. Başka bir deyişle, öğretmenlerin kıdemleri arttıkça, okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin beklentileri de artmaktadır. Devlet okulları ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin, okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin beklentileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Böylece, temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin beklentilerinin çok farklı olmadığı ileri sürülmüştür.

Çelikten (1999) tarafından yapılan araştırmanın amaçları, etkili okul olarak saptanan okulların özelliklerinin neler olduğu, etkili okullar ile okul müdürlerinin karar alma yöntemleri arasında ilişki olup olmadığı, okul müdürlerinin astlarına ne derecede yetki aktardıklarıdır. Araştırmaya Kayseri'nin Melikgazi ve Kocasinan Merkez İlçeleri'nde bulunan ve "etkili okul"olarak saptanan (1997-1998 Öğretim Dönemi'nde üniversiteye öğrenci yerleştirme ölçütü olarak alınmıştır.) sekiz genel lise örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada örnek olay tarama modeli kullanılmıştır. Sekiz okulun yöneticileriyle, daha önce saptanan altı soruyla mülakat yapılmıştır. Araştırma sonuçları şöyledir: Etkili okul kendiliğinden, rasgele ve hiçbir çaba harcamadan ortaya çıkan bir kurum değildir. Söz konusu okul türü özellikle bilinçli olarak yapılan etkinliklerin sonucudur ve bu etkinliklerin baş mimarı da okul yöneticisidir. Bu bağlamda okul müdürüne düşen görevler, okulun amaç ve görevlerini açık bir şekilde tanımlamak, okulda sağlıklı bir atmosfer yaratmak ve bu ortamın öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemek için kullanmaktır. Okul yöneticisi hangi düzeydeki okulda görev

yaparsa yapsın ve çalıştığı okul ne derece etkili olursa olsun karar verme onun en önemli sorumluluğu olacaktır. Yönetici için belli bir konuda karar vermek yeterli değildir, aynı zamanda verilen kararı yerine getirmesi, takip etmesi de gerekir.

2.3 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Zigarelli (1996) tarafından yapılan araştırmada, etkili okulu oluşturan altı temel özellik belirtilmiştir. Bunların her biri öğrenci başarısı üzerinde denenmiştir. Bunlar, nitelikli öğretmen seçimi, öğretmenin katılımı ve memnuniyeti, okul yöneticisinin liderlik özelliği ve ilişkisi, güçlü okul kültürü, okul yönetiminin pozitif ilişkileri, yüksek aile katılımıdır.

Nitelikli öğretmen alımı: Nitelikli okullarda, nitelikli öğretmen bulundurulması gerektiğini vurgulayan araştırmacı, öğretmenin niteliğini, geçmiş eğitim düzeyi, hizmet içi çalışmaları, tecrübesi, ifade gücü, derse hazırlanması, ders akışı içinde zamanı iyi kullanması ve kullandığı öğretim stratejilerinin belirlediği belirtilmiştir.

Öğretmenin katılımı ve memnuniyeti: Etkili okullarda öğretmenin sınıf içindeki her türlü karar da fikri alınmaktadır, ancak okul politikaları ile ilgili kararlarda bazılarının katılıp, bazılarının katılmadığı görülmektedir.

Okul yöneticisinin liderlik özelliği: Etkili okul çalışmalarının tamamında belirtildiği gibi araştırmacı da okul yöneticilerinin liderlik özelliğinin bulunması gerektiğini vurgularken, sınıfta aktif olarak bulunma isteğinin daha iyi okullar yarattığı görüşündedir. Bunun yanında okul yöneticilerine işten atma ve işe alma gibi yetkiler verildiğinde ve yönetim işleriyle boğulmadıkları takdirde daha etkili olacaklarına inanılmaktadır.

Güçlü okul kültürü: İyi bir iklime ve güçlü okul kültürüne sahip olan okulların daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Okul yöneticisinin pozitif ilişkileri: Okul yöneticisinin, öğrenci ve öğretmenlerle kurduğu iyi ilişkiler öğretmen ve öğrencinin performansını arttıracaktır.

Ailenin katılımı: Ailenin okula katılımı, öğrencinin başarısını arttırmaktadır. Aileler tarafından yapılan gönüllü etkinliklerin öğrenci performansını geliştireceği tahmin edilmektedir.

Yine araştırma bulgularına göre, etkili okullarda, dersin temel malzemesini kültür oluşturmaktadır ve öğrencilerin öğrenmede kültür derslerine öncelik vermeleri gerekmektedir. Ders saatini çok fazla olması önemli değildir, fakat öğrencinin okulda kalma süresinin mümkün olduğunca uzatılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Chang ve Wong (1996) tarafından Asya’da birçok okulda yapılan etkili okul özelliklerini belirlemeye yönelik araştırmalarda aşağıdaki boyutlar elde edilmiştir:

- Çevrenin desteği,
- Öğretmenin profesyonelleşmesi,
- Okulun her alanında kaliteye yönelme,
- Başarı konusunda yüksek beklentiler.

Smith, Susan (1994) tarafından yapılan araştırmanın bulgularında, ailelerin okulla yakın ilişkiler içinde bulunduğu zaman öğrencilerin gerek akademik başarı yönünden gerekse disiplin yönünden daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Öğrenciler, öğretmenler ve aileler araştırma kapsamına alınmış, ailelerin çok sık ve düzenli olarak okula gelmeleri sağlanmıştır. Bunun sonucunda hem okul-aile işbirliği güçleniyor hem de aileler eğitilmiş oluyorlardı. Öğrencilerin akademik başarıları, sınıf içindeki ve evdeki davranışları ile ilgili formlar hem aile hem de sınıf öğretmeni tarafından düzenli tutuluyordu. Araştırma sonucunda öğrencilerin davranışlarında belirgin olumlu yaklaşımlar elde edilmiştir.

Kazuo tarafından yapılan araştırmada, Japon eğitim sistemi ile Levine ve Lezotte'nin 1990 yılında yaptıkları etkili okul araştırmalarının sonuçlarına dayanan etkili okul özellikleri karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Japon okullarında, etkili okul özellikleriyle ilgili olarak şu bulgulara rastlanmıştır:

- Başarı konusunda yüksek beklentiler,
- Öğrenci merkezli eğitim,
- Öğrenciye öğrenme becerilerini kazandırmaya odaklanmış program,
- Öğretmen ve okul yöneticilerinin sürekli gelişmelerini sağlayacak destek çalışmalar,
- Üretkenliği oluşturan,destekleyen okul iklimi,
- Okul-aile işbirliği.

Yine araştırma bulgularına göre, Levine ve Lezotte'nin ortaya koyduğu etkili okul özellikleri ile Japon okulları arasındaki tek fark, okul yöneticilerinin liderlik özelliğinin sınırlılığı olarak ortaya konmuştur. Diğer etkili okul özelliklerinin Japon okullarında bulunması, öğrencilerin akademik başarılarının artması olarak sonuçlanmıştır. Geçmişte Japon okullarının, etkili okul özelliklerine sahip olma yolunda çok çalıştığı ve şimdi de bu konuda oldukça başarılı olduğu araştırma bulgularında belirtilmiştir. Japonya'nın yoksul bir ülke olmama nedeni olarak da okulların etkililiği gösterilmiştir.

Etkili okulun önemli özelliklerinden biri olan düzenli ve güvenilir okul iklimine ulaşmak için, araştırmacılar tarafından bir program hazırlanmıştır. Bu programın uygulanması için öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, ailelerin ve öğrencilerin birlikte çalışması gerekmektedir. Programın uygulanması sonucunda, öğrencilerin başkalarına karşı olan duyarlılığı, problem çözme becerileri artmakta ve sınıf içindeki düzen ve disiplin de sağlanmaktadır. Program beş temel noktadan oluşmaktadır. Bunlar:

- Karşısındakini suçlamadan ne olduğunu ve ne hissettiğini söylemek,
- Karşısındaki kişiyi dinlemek,
- Karşısındaki kişiden ne beklediğini belirtmek,

- Birlikte uygun çözümler aramak,
- Sonucu karşılıklı kabul etmek.

Araştırma bulgularına göre, program uygulanmaya başladıktan sonra öğrenci davranışlarında iyi yönde gelişmeler kaydedilmektedir.

Okulla ilgili iyileştirme hareketini sonsuz bir yolculuk olarak tanımlayan Lezotte, etkili okulla ilgili yedi temel özellik sıralamaktadır. Bunlar:

- Güvenli ve düzenli bir çevre.

Okul iklimi sıkıcı olmamalı, aynı zamanda öğretim ve öğrenmeye yardımcı olmalıdır.

- Başarı konusunda yüksek beklentiler.

Öğretmenlerin, bütün öğrencilerin öğrenebileceği düşüncesine sahip olmaları beklenmektedir.

- Öğretimsel liderlik.

Okul yöneticisinin, öğretimsel etkililiği bilmesi ve çevresiyle iyi iletişim kurabiliyor olması gerekmektedir.

- Açık ve odaklanmış hedefler.

Etkili okullarda, okulun amaçları bütün personel tarafından anlaşılmalı ve paylaşılmalıdır. Ortak hedeflere takım ruhuyla ulaşılmalıdır.

- Bütün öğrencilere öğrenme fırsatı.

Öğretmenler, sınıf içindeki zamanın çoğunu köklü, temel becerileri öğretmek için ayırmalıdır. Aynı zamanda yavaş öğrenen öğrencilere ekstra zaman ayırmalıdır.

- Sık aralıklarla öğrenci başarısını izleme.

Etkili okullarda, öğretmenler sık aralıklarla yaptıkları sınavlarda öğrenci başarısını takip etmektedirler.

- Okul-aile işbirliği.

Etkili okullarda veliler, okulun amaçlarını bilirler ve desteklerler. Okulun başarıya ulaşması konusunda önemli görevler üstlenirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, araştırma verileri ve bu verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin kendi okulları ile ilgili var olan durum ve uygulamalara ilişkin algılarına dayalı olarak, söz konusu okulların, ne ölçüde etkili okul özelliklerine sahip olduklarının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada var olan durum yansıtılmaya çalışıldığından en uygun model olarak tarama modeli belirlenmiş ve kullanılmıştır.

3.2 Evren

Bu araştırmanın evrenini, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre, İzmir İl merkezinde bulunan 20000 ortaöğretim kurumu öğretmenleri oluşturmaktadır.

3.3 Örneklem

Evrende bulunan 20000 öğretmene ulaşmak zor olacağı için her okulda bulunan öğretmen sayısı, evrendeki öğretmen sayısına oranlanarak Ekte verilen öğretmen sayıları belirlenmiş ve anket belirlenen okullardaki öğretmenlere random metodu ile uygulanmıştır. Öğretmenlere uygulanan anket sayısı, Krejcie ve Morgan (1970) tarafından geliştirilen tablodan yararlanılarak 377 olarak belirlenmiş, 450 anket dağıtılmış ancak bunların 400'ü değerlendirilmeye uygun görülümüştür. Müdür ve müdür yardımcıları uygulanan ankette kapsam dışı bırakılmıştır. Aşağıda ankete katılan denekler hakkında bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1- Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Bayan	188	47
Erkek	212	53
Toplam	400	100

Tablo 3.2- Öğretmenlerin Çalıştıkları Okullara Göre Dağılımı

Çalıştıkları Okul	N	%
Normal Lise	91	23
Meslek Lisesi	108	27
Anadolu Lisesi	101	25
Fen Lisesi	100	25
Toplam	400	100

3.4 Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Araştırma için gerekli veriler , öncelikle literatür taraması ile elde edilmiştir. İkinci veri kaynağı deneklere uygulanan ölçme aracıdır. Ölçme aracı 64 soru ve iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm deneklerin kişisel bilgilerini içerirken ikinci bölüm okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, okul kültürü ve ortamı, okul çevresi ve velilere ilişkin olarak göstermeleri gereken davranışların gerçekleşme düzeyi konusunda öğretmenlerin algılarını ölçmektedir. Veri toplama aracı hazırlanırken bu alanda yapılmış Balcı (2001) ve Şişman (1996)'nın anket sorularından yararlanarak ölçme aracı olarak kullanılmıştır.

3.5 Verilerin Çözümü ve Yorumu

Öncelikle deneklerin anket sorularına verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından kod numarası sırasına göre bilgisayara yüklenmiştir. Bu verilerin analizi SPSS 10 programı kullanılarak yapılmıştır.

Veri analizinde deneklerin bireysel değişkenlere göre dağılımını belirlemek için frekanslardan yararlanılmıştır. Okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, okul kültürü ve ortamı, okul çevresi ve velilere ilişkin olarak göstermeleri gereken davranışların düzeyini belirlemek için ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır.

Ankette kullanılan beşli likert ölçeğine uygun olarak elde edilen puanların derecelendirilmesi ve yorumlanması için gerçek alt ve üst sınırların belirlenmesi gereğinden hareketle;

1.00-1.80 Hiç Katılmıyorum

1.81-2.60 Az Katılıyorum

2.61-3.40 Orta Derecede Katılıyorum

3.41-4.20 Çoğunlukla Katılıyorum

4.21-5.00 Tamamen Katılıyorum şeklinde belirlenmiş ve yorumlanmıştır.

Taslak anket formları, açıklık, anlaşılabilirlik ve içeriğin yeterliliği yönlerinden uzmanların değerlendirilmesine sunulmuştur. Uzman değerlendirmeleriyle yeniden gözden geçirilen anket, örneklem grubundan seçilen bir gruba uygulanmış ve böylece anketin ön denemesi yapılmış, bu sonuçlar üzerinden aracın güvenilirliği Cronbach Alfa ile yoklanmış ve güvenilirlik katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Bu yolla aynı zamanda anketin geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. Bu ön teste bağlı olarak son şekli verilen anketin araştırmanın amacına ve istenilen özellikleri ölçmeye uygun olduğu anlaşılmış ve araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırmada önce bulgular ele alınmış, ardından yorumlar yapılmıştır. Bulgular, önce genel olarak ortaöğretim okullarına göre ve daha sonra okul türlerine göre dört farklı kategoride incelenmiştir. Etkili okulla ilgili beş boyutun gerçekleşme düzeyi, “normal liseler”, “meslek liseleri”, “anadolu liseleri” ve “fen liseleri” kategorilerinde ayrı olarak ele alınmıştır.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen algılarına göre, İzmir’deki ortaöğretim okulları ne derece etkilidirler?” sonuçlar tablo 4.1, 4.2 ve 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.1- İzmir’deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeyine İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

YARGILAR	X	SS	DÜZEYİ
63. Veliler, okulu istedikleri zaman ziyaret edebilirler.	4.20	1.09	Tamamen Katlıyorum
22. Öğretmenler, okulun ve dersin amaçlarını öğrencilere tanıtır.	4.00	.93	Çoğunlukla Katlıyorum
23.Öğretmenler, eğitim ve öğretimle ilgili konularda işbirliği içinde çalışırlar.	3.99	1.12	
17. Okul yöneticisine tüm personel rahatça sorununu aktarabilir.	3.96	1.10	
5.Öğretmen ve öğrencilerden eğitim ve öğretime ilişkin yüksek beklentileri vardır ve bunları onlara iletir.	3.95	1.07	
6.Okul yöneticisi, öğretmenlerin mesleki gelişimleri için hizmet içi kursları destekler.	3.95	1.06	
60.Veliler,okulla ilgili şikayet,öneri ve dileklerini okul yetkililerine rahatça iletebilirler.	3.93	2.75	
33.Öğretmenler, eksik olan konulara daha fazla zaman ayırırlar.	3.93	1.04	
61.Veliler,öğrenci sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatça iletebilirler.	3.92	1.06	
10.Okul yöneticisi, okulun kurallarını korurken adil davranır.	3.92	1.13	
28.Öğretmenler,derslerin içeriğine uygun çeşitli yöntemleri uygulamlar.	3.91	1.04	
52.Yönetici,öğretmen ve öğrenciler temel kurallara uyum gösterirler.	3.91	1.03	
24.Öğretmenler,sınıfta düzenli ve disiplinli bir ortam sağlarlar.	3.89	1.12	
26.Öğretmenler,davranışlarıyla öğrencilere örnek olurlar.	3.88	1.06	
12.Okul yöneticisi,okulda geçirdiği sürenin çoğunu eğitim öğretim işlerine ayırır.	3.88	1.14	
31.Öğrenciler,okul içinde her zaman sorumluluk duygusuna sahiptirler.	3.88	1.04	
34.Öğretmenler,diğer öğretmenlerle işbirliği içinde çalışırlar.	3.87	1.12	
18.Okul yöneticisi,sıkça okulun her yerinde görülür.	3.86	1.23	

21.Öğretmenler,öğrenme amaçlarına uygun öğretim yöntemleri seçerler.	3.85	1.10	Çoğunlukla Katılıyorum
3.Okul yöneticisi,okul programının amaçlarını açıkça ortaya koyar.	3.85	.97	
13.Okul yöneticisi,insan ilişkilerine önem verir ve eşitlik ilkesini uygular.	3.83	1.16	
11.Okul yöneticisi,okulda iyi bir çalışma ortamı sağlar.	3.83	1.15	
16.Okul yöneticisi,çevre ve veliler ile sürekli iletişim içindedir.	3.82	1.10	
9.Okul yöneticisi,öğretim kadrosuna,öğretmenlerine ve öğrencilerine güvenir ve bunu onlara hissettirir.	3.82	1.15	
14.Okul yöneticisi,öğretmenleri ile sürekli iletişim içindedir.	3.81	1.14	
27.Okulda eğitim-öğretim etkinliklerinin uygulanmasıyla ilgili kararlara katılırlar.	3.81	1.03	
55.Okulun kendine özgü değerlerini sürdürmede tüm personel yetkilidir.	3.81	1.24	
8.Öğretmenlerinin ilgilerine destek verir.	3.80	1.19	
32.Öğrenci çalışmalarını yakından izleyip sonuçlarına göre öğrencileri yönlendirirler.	3.79	1.02	
54.Düzenlenen etkinliklerde öğrencilerin kararlarına ve katılımlarına yer verilir.	3.77	1.18	
7.Personelin okula bağlanması için gerekli ortamı oluşturur.	3.76	1.23	
48.Eğitim ve öğretim için olumlu bir ortam vardır.	3.75	1.08	
51.Öğrencilerin sorumluluk almalarına olanak sağlanır.	3.75	1.12	
2.Öğretim programlarını koordine eder.	3.75	.91	
15.Öğrencileri ile sürekli iletişim içindedir.	3.71	1.18	
4.Eğitim-öğretimle ilgili her konuda öğretmenlere rehberlik eder.	3.71	1.19	
30.Öğrencilerin yetenekli oldukları alanlarda gelişmelerini sağlarlar.	3.70	1.14	
1.Eğitim ve öğretim etkinliklerini önem sırasına göre dizip planlar ve uygulamaya koyar.	3.70	.93	
19.Okulun amaçları konusunda hemfikirdirler.	3.69	.93	
42.Okulun amaçlarına yönelik etkinliklerde rol alırlar.	3.68	1.26	
38.Kendileriyle ilgili kararlara katılma hakkına sahiptirler.	3.68	1.21	
53.Öğrencilerin bireysel gelişmelerine katkıda bulunacak her türlü eğitici,sosyal ve kültürel etkinlikler yapılmaktadır.	3.67	1.22	
49.Okulun genel ortamı öğretmen ve öğrencileri çalışmaya teşvik eder.	3.65	1.14	
29.Her öğrenciye öğretebileceklerine inanırlar.	3.65	1.19	
25.Mesleki yönden kendilerini sürekli olarak yenilerler.	3.65	1.14	
39.Okul içinde sorumluluk alırlar.	3.63	1.29	
46.Başarılı olanlar daima ödüllendirilir.	3.62	1.16	
20.Okul ve sınıf içindeki etkinlikleri önceden yazılı olarak planlar.	3.62	1.03	
50.Herkes sorumluluk almaya isteklidir.	3.57	1.33	
43.Okulun amaçlarına ulaşması için öğretmen,yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır.	3.54	1.05	
47.Tüm personel bir takım ruhu içinde çalışır.	3.53	1.18	
41.Öğretmenlerinin öğrettiklerinin çoğunu kavrama yetileri vardır.	3.51	1.39	
62.Okulun kendilerinden neler beklediğini bilirler.	3.51	1.35	
45.Okuldaki herkes kendileri ile ilgili konularda karar verme süreçlerine katılırlar.	3.50	1.03	
40.Başarı konusunda yüksek beklentileri vardır.	3.47	1.48	
44.Değişme ve gelişmeyi teşvik eden bir kültür vardır.	3.44	1.01	
58.Okul yönetimi ile iyi bir ilişki ve etkileşim içindedirler.	3.34	1.18	O.D.Katılıyorum
64.Okul çevresi ve veliler,okula maddi manevi katkıda bulunmaya isteklidirler.	3.33	1.58	

59.Öğrencilerin başarılarını arttırmak için destekleyici çalışmalarında bulunurlar.	3.29	1.37	Orta Derecede Katılıyorum
57.Okulun etkinliklerine destek verip katılırlar.	3.27	1.21	
35.Kendilerinden beklenenleri bilirler.	3.25	1.21	
36.Okul ve sınıf içinde işbirliği ile çalışırlar.	3.24	1.19	
56.Veliler,okul ve eğitim-öğretim ile ilgili kararlara katılırlar.	3.22	1.18	
37.Öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayırırlar.	3.19	1.34	

İzmir İl merkezindeki ortaöğretim kurumlarının etkililik düzeyleri konusunda, öğretmen algılarına göre, Tamamen katılıyorum derecesindeki en yüksek orana sahip yargı 63 no'lu "Veliler, okulu istedikleri zaman ziyaret edebilirler."(4.20) maddesi olmuştur.Bu durum, velilerin okulu ziyaret ederken ve sorunlarını iletirken rahat davranabildiklerini gösterdiği için olumludur.

Çoğunlukla katılıyorum derecesindeki en yüksek orana sahip yargı, 22 no'lu "Öğretmenler, okulun ve dersin amaçlarını öğrencilere tanıtırlar."(4.00) maddesi olmuştur.Öğrencilere okulun ve dersin amaçlarının kavratılarak eğitimin yürütülmesi, okul etkililiği açısından oldukça önemlidir.

Orta derecede katılım düzeyindeki en az orana sahip yargı 37 no'lu "Öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayırırlar."(3.19) maddesidir. Bu durum, öğrenme etkinliklerine yeteri kadar zaman ayrılmadığını göstermektedir.Bu da eğitim etkinlikleri açısından olumsuz bir durumu göstermektedir.

Denekler anket maddelerinin %2'sini tamamen katılım derecesinde, %85'ini çoğunlukla katılım derecesinde, %13'ünü orta derecede katılım derecesinde desteklemişlerdir. Bu durum, öğretmen algılarına göre, İzmir İl merkezindeki ortaöğretim okullarının etkili okul düzeylerinin iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2-İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Öğretmen Algıları

N	X	SS
400	237,47	56,17

İzmir İl merkezi ortaöğretim okullarının etkililik ortalaması 237,47 olup standart sapması 56,17'dir. Bu durumda, standart sapma ile alt ve üst sınırlar belirlenmiş, 181 ve altı düşük, 181 ve 293 arası orta ve 293 ve üstü yüksek seviye bulunmuştur.

Tablo 4.3-İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Öğretmen Algıları

Seviyesi	F	%
Düşük	82	20,5
Orta	291	72,8
Yüksek	27	6,8
Toplam	400	100

Bu bulgulara göre, İzmir İl merkezindeki okulların etkililik düzeyinin %72,8 ortalama ile orta derecede olduğu ortaya çıkmıştır.

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “İzmir’deki ortaöğretim okullarının etkililik düzeylerine ilişkin öğretmen algıları, onların çalıştıkları okul türlerine ve cinsiyetlerine göre değişmekte midir?” konusundaki sonuçlar tablo 4.4, 4.5, 4.6, 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.4- İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	189,5934	34,7991
Meslek Lisesi	108	186,3704	38,3851
Anadolu Lisesi	101	282,9604	10,4230
Fen Lisesi	100	290,0800	7,3700

Tablo 4.4’te görüldüğü gibi deneklerin ortaöğretim okullarının etkililik düzeyine ilişkin algıları 186,3704 – 290,0800 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre, meslek liselerinin etkililik düzeyi, normal liselere daha yakın olup Anadolu ve fen liselerine oranla oldukça düşüktür diyebiliriz. Donanımı iyi olan ve öğrenci başarısının yüksek olduğu okulların, etkili okul özellikleri açısından da oldukça başarılı oldukları söylenebilir.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5- İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	976381,1	325460,366	455,601	,000*
Gruplar İçi	396	282884,3	714,354		
Toplam	399	1259265			

*p<0,05

p < 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine başvurulmuş olup sonuçlar Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6- İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenlerin Algıları
Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise			*	*
Meslek Lisesi			*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testine göre oluşturulan tablodan da anlaşıldığı gibi normal liseler ve meslek liseleri ile anadolu liseleri ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark vardır. Bu fark normal liseler ve meslek liselerinin, anadolu liseleri ve fen liselerine oranla okul etkililiği açısından daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tüm okul türlerini karşılaştıracak olursak, okul etkililiği açısından en az yeterliliğe sahip okul türü meslek liseleri ve daha sonra normal liseler, yeterli düzeyde olan okul türü anadolu liseleri ve oldukça yeterli olan okul türü fen liseleridir. Bu sonucun çıkmasında en önemli faktörlerden biri fen lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin başarıya göre seçilmesi, normal lise ve meslek lisesi öğrencilerinin başarı gözetilmeden kabul edilmesidir. Bir okulda aynı yüksek başarı

seviyesinde öğrencilerin bulunmasıyla, farklı seviyelerdeki öğrencilerin bulunması arasında okul etkililiği açısından elbette farklı sonuçlar çıkacaktır.

Çalışmamızdan elde edilen verilere bakarak, İzmir İli ortaöğretim okullarının etkililik düzeyinin okul türlerine göre değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.7- İzmir'deki Ortaöğretim Okullarının Etkililik Düzeylerine İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Algıları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	237,0213	58,9668	-,133	,015*
Erkek	212	237,7736	53,7237		

*p<0,05

İzmir İl merkezindeki ortaöğretim okullarının etkililik düzeyi konusunda cinsiyete göre öğretmen algılarında, p<0,05 olduğu için anlamlı bir fark gözlenmiştir. Bayan öğretmenlere oranla erkek öğretmenler, ortaöğretim okullarını etkili okul özellikleri açısından daha yeterli bulmuşlardır.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmenlerin “okul etkililiği” boyutlarına ilişkin algıları ne düzeydedir?” konusundaki sonuçlar tablo 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.8- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

YARGILAR	X	SS	DÜZEYİ
17.Tüm personel rahatça sorununu aktarabilir.	3.96	1.10	Çoğunlukla Katılıyorum
5.Öğretmen ve öğrencilerden eğitim ve öğretime ilişkin yüksek beklentileri vardır ve bunları onlara iletir.	3.95	1.07	
6.Öğretmenlerin mesleki gelişimleri için hizmet içi kursları destekler	3.95	1.06	
10.Okulun kurallarını korurken adil davranır.	3.92	1.13	
12.Okulda geçirdiği sürenin çoğunu eğitim öğretim işlerine ayırır.	3.88	1.14	
18.Sıkça okulun her yerinde görülür.	3.86	1.23	
3.Okul programının amaçlarını açıkça ortaya koyar.	3.85	.97	
13İnsan ilişkilerine önem verir ve eşitlik ilkesini uygular.	3.83	1.16	
11.Okulda iyi bir çalışma ortamı sağlar.	3.83	1.15	
16.Çevre ve veliler ile sürekli iletişim içindedir.	3.82	1.10	
9.Öğretim kadrosuna,öğretmenlerine ve öğrencilerine güvenir ve bunu onlara hissettirir.	3.82	1.15	
14.Öğretmenleri ile sürekli iletişim içindedir.	3.81	1.14	
8.Öğretmenlerinin ilgilerine destek verir.	3.80	1.19	
7.Personelin okula bağlanması için gerekli ortamı oluşturur.	3.76	1.23	
2.Öğretim programlarını koordine eder.	3.75	.91	
15.Öğrencileri ile sürekli iletişim içindedir.	3.71	1.18	
4.Eğitim ve öğretim ile ilgili her konuda öğretmenlere rehberlik eder.	3.71	1.19	
1.Eğitim ve öğretim etkinliklerini önem sırasına göre dizip planlar ve uygulamaya koyar.	3.70	.93	

“Okul etkililiği” boyutlarından okul yöneticisine ilişkin tüm anket maddelerine öğretmenler, çoğunlukla katılım göstermişlerdir. En yüksek orana sahip yargı, 17 no’lu “ Tüm personel sorununu rahatça aktarabilir.” (3.96) maddesi olmuştur. Bu da okul yöneticisinin personeli ile olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu göstermektedir. Okul yöneticisinin iletişime açık olması, işlerin daha rahat yürümesi açısından önemlidir. Okul yöneticisi ile ilgili diğer anket maddelerine de çoğunlukla katılım gösterilmesi, İzmir İl merkezindeki okul yöneticilerinin, okul etkililiği açısından yeterliliğe sahip olduklarının göstergesidir.

Tablo 4.9- Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmenlere İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

<i>YARGILAR</i>	X	SS	DÜZEYİ
4.Okulun ve dersin amaçlarını öğrencilere tanıtır.	4.00	.93	Çoğunlukla Katılıyorum
5.Eğitim ve öğretimle ilgili konularda işbirliği içinde çalışırlar.	3.99	1.12	
15.Eksik olan konulara daha fazla zaman ayırırlar.	3.93	1.04	
10.Derslerin içeriğine uygun çeşitli yöntemleri uygulurlar.	3.91	1.04	
6.Sınıfta düzenli ve disiplinli bir ortam sağlarlar.	3.89	1.12	
8.Davranışlarıyla öğrencilere örnek olurlar.	3.88	1.06	
13.Okul içinde her zaman sorumluluk duygusuna sahiptirler.	3.88	1.04	
16.Diğer öğretmenlerle işbirliği içinde çalışırlar.	3.87	1.12	
3.Öğrenme amaçlarına uygun öğretim yöntemleri seçerler.	3.85	1.10	
9.Okulda eğitim-öğretim etkinliklerinin uygulanmasıyla ilgili kararlara katılırlar.	3.81	1.03	
14.Öğrenci çalışmalarını yakından izleyip sonuçlarına göre öğrencileri yönlendirirler.	3.79	1.02	
12.Öğrencilerin yetenekli oldukları alanlarda gelişmelerini sağlarlar.	3.70	1.14	
1.Okulun amaçları konusunda hemfikirdirler.	3.69	.93	
7.Mesleki yönden kendilerini sürekli olarak yenilerler.	3.65	1.14	
11.Her öğrenciye öğretebileceklerine inanırlar.	3.65	1.19	
2.Okul ve sınıf içindeki etkinlikleri önceden yazılı olarak planlarlar.	3.62	1.03	

“Okul etkililiği” boyutlarından öğretmene ilişkin tüm anket maddelerine öğretmenler çoğunlukla katılım göstermişlerdir. Çoğunlukla katılım derecesindeki en yüksek orana sahip yargı, 4 no’lu “ Okulun ve dersin amaçlarını öğrencilere tanıtır.” (4.00) maddesi olmuştur. Bu durum, okulun temel öğelerinden biri olan öğrencilerin, okulun amaçlarını kavramalarında ve kendilerinin de bu amaçla okula bağlı kalmalarında önemli bir yeri vardır. Denekler diğer anket maddelerine de çoğunlukla katılım göstermişlerdir. Bu bulgular, İzmir İl merkezindeki öğretmenlerin, okul etkililiği açısından yeterliliğe sahip olduğunun göstergesidir.

Tablo 4.10- Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

<i>YARGILAR</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>DÜZEYİ</i>
4.Kendileriyle ilgili kararlara katılma hakkına sahiptirler.	3.68	1.21	Çoğunlukla Katılıyorum
8.Okulun amaçlarına yönelik etkinliklerde rol alırlar.	3.68	1.26	
5.Okul içinde sorumluluk alırlar.	3.63	1.29	
7.Öğretmenlerinin öğrettiklerinin çoğunu kavrama yetileri vardır.	3.51	1.39	
6.Başarı konusunda yüksek beklentileri vardır.	3.47	1.48	
1.Kendilerinden beklenenleri bilirler.	3.25	1.21	Orta Derecede Katılıyorum
2.Okul ve sınıf içinde işbirliği ile çalışırlar.	3.24	1.19	
3.Öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayırırlar.	3.19	1.34	

“Okul etkililiği” boyutlarından öğrencilere ilişkin anket maddelerinden çoğunlukla katılım derecesindeki en yüksek orana sahip yargı, 4 no’lu “Kendileri ile ilgili kararlara katılma hakkına sahiptirler.” (3.68) maddesi olmuştur. Bu durum, ortaöğretim okullarında öğrencilerin kararlara katılmasının önemini ve demokratik bir sistemin varlığını kanıtlamaktadır. Orta derecede katılım düzeyindeki en düşük orana sahip yargı, 3 no’lu “Öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayırırlar.” (3.19) maddesi olmuştur. Bu da öğrencilerin, yeteri kadar öğrenme etkinlikleriyle ilgilenmediklerini, bunun dışında başka şeylere zaman ayırdıklarını gösterdiği için olumlu değildir. Denekler anket maddelerinin % 67’sine çoğunlukla katılım, % 33’üne orta derecede katılım göstermişlerdir. Bu bulgular, İzmir İl merkezindeki öğrencilerin, okul etkililiği açısından yeterli olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.11- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

<i>YARGILAR</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>DÜZEYİ</i>
10.Yönetici,öğretmen ve öğrenciler temel kurallara uyum gösterirler.	3.91	1.03	Çoğunlukla Katılıyorum
13.Okulun kendine özgü değerlerini sürdürmede tüm personel yetkilidir.	3.81	1.24	
12.Düzenlenen etkinliklerde öğrencilerin kararlarına ve katılımlarına yer verilir.	3.77	1.18	
9.Öğrencilerin sorumluluk almalarına olanak sağlanır.	3.75	1.12	
6.Eğitim ve öğretim için olumlu bir ortam vardır.	3.75	1.08	
11.Öğrencilerin bireysel gelişmelerine katkıda bulunacak her türlü eğitici,sosyal ve kültürel etkinlikler yapılmaktadır.	3.67	1.22	
7.Okulun genel ortamı öğretmen ve öğrencileri çalışmaya teşvik eder.	3.65	1.14	
4.Başarılı olanlar daima ödüllendirilir.	3.62	1.16	
8.Herkes sorumluluk almaya isteklidir.	3.57	1.33	
1.Okulun amaçlarına ulaşması için öğretmen,yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır.	3.54	1.05	
5.Tüm personel bir takım ruhu içinde çalışır.	3.53	1.18	
3.Okuldaki herkes kendileri ile ilgili konularda karar verme süreçlerine katılırlar.	3.50	1.03	
2.Değişme ve gelişmeyi teşvik eden bir kültür vardır.	3.44	1.01	

“Okul etkililiği” boyutlarından okul kültürüne ilişkin anket maddelerinden çoğunlukla katılım derecesindeki en yüksek orana sahip yargı, 10 no’lu “Yönetici, öğretmen ve öğrenciler temel kurallara uyum gösterirler.” (3.91) maddesi olmuştur. Bu durum, okulun temel öğeleri olan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, okulun temel kurallarıyla ilgili birlik beraberlik ruhuna sahip olduklarının ve okulu benimsediklerinin bir göstergesidir. Denekler diğer anket maddelerine çoğunlukla katılım göstermişlerdir. Genel olarak İzmir İl merkezindeki ortaöğretim okullarının okul kültürünün, okul etkililiği açısından uygun seviyede ve yeterli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.12- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

<i>YARGILAR</i>	X	SS	DÜZEYİ
8.Okulu istedikleri zaman ziyaret edebilirler.	4.20	1.09	Tamamen Katılıyorum
5.Veliler,okulla ilgili şikayet,öneri ve dileklerini okul yetkililerine rahatça iletebilirler.	3.93	2.75	Çoğunlukla Katılıyorum
6.Veliler,öğrenci sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatça iletebilirler.	3.92	1.06	
7.Okulun kendilerinden neler beklediğini bilirler.	3.51	1.35	Orta Derecede Katılıyorum
3.Okul yönetimi ile iyi bir ilişki ve etkileşim içindedirler.	3.34	1.18	
9.Okul çevresi ve veliler,okula maddi manevi katkıda bulunmaya isteklidirler.	3.33	1.58	
4.Öğrencilerin başarılarını arttırmak için destekleyici çalışmalarda bulunurlar.	3.29	1.37	
2.Okulun etkinliklerine destek verip katılırlar.	3.27	1.21	
1.Veliler, okul ve eğitim-öğretimle ilgili kararlara katılırlar.	3.22	1.18	

“Okul etkililiği” boyutlarından okul çevresi ve velilere ilişkin anket maddelerinden çoğunlukla katılım derecesindeki en yüksek orana sahip yargı, 8 no’lu “Okulu istedikleri zaman ziyaret edebilirler.” (4.20) maddesidir. Bu durum, okulun veliler ve çevre ile olan iletişiminin olumlu olduğunu göstermektedir. Orta derecede katılım düzeyindeki en düşük orana sahip yargı 1 no’lu “Veliler, okul ve eğitim-öğretimle ilgili kararlara katılırlar.” (3.22) maddesidir. Bu da velilerin , okul, eğitim ve öğretim ile ilgili konularda daha pasif kaldıklarını göstermektedir. Denekler anket maddelerinin %50’sine çoğunlukla katılım, %50’sine de orta derecede katılım göstermişlerdir. Bu bulgular, okul etkililiği boyutlarından veliler ve okul çevresinin, İzmir İl merkezinde okul etkililiği açısından yeterli olduklarının göstergesidir.

4.4 Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “ Öğretmenlerin “okul etkililiği” boyutlarına ilişkin algıları, onların çalıştıkları okul türüne ve cinsiyetlerine göre değişmekte midir?” konusundaki sonuçlar 4.12, 4.13, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17, 4.18, 4.19, 4.20, 4.21, 4.22, 4.23, 4.24, 4.25, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.31, 4.32 ‘de verilmiştir.

Tablo 4.13- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul Türlerine Göre Öğretmenleri Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	55,4505	17,5140
Meslek Lisesi	108	58,6667	17,0661
Anadolu Lisesi	101	79,8020	2,7423
Fen Lisesi	100	81,4300	2,4505

Tablo 4.13’te görüldüğü gibi, deneklerin etkili okulun boyutlarından okul yöneticisine ilişkin algıları 55,4505- 81,4300 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre okul türlerine göre okul etkililiği açısından okul yöneticisine ilişkin algılar farklılık göstermektedir. Okul yöneticisi, okul etkililiği açısından fen liseleri ve anadolu liselerinde, normal liseler ve meslek liselerine oranla daha yeterli bulunmuşlardır.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul türlerine Göre Öğretmenleri Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	55473,360	18491,120	121,804	,000*
Gruplar İçi	396	60117,077	151,811		
Toplam	399	115590,4			

*p<0,05

p< 0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine başvurulmuş olup sonuçlar Tablo 4.15’te verilmiştir.

Tablo 4.15- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Okul türlerine Göre Öğretmenleri Algıları
Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise			*	*
Meslek Lisesi			*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testine göre oluşturulmuş tabloda da gösterildiği gibi normal lise ve meslek liseleri ile anadolu lisesi ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark vardır. Bu fark, anadolu liseleri ve fen liselerindeki okul yöneticilerinin okul etkililiği açısından normal liseler ve meslek liselerindeki okul yöneticilerine oranla daha yeterli oldukları yönündedir.

Bu bulgulardan hareketle anadolu liseleri ve fen liselerinde, olması gereken yönetici tutumunun yeteri kadar gerçekleştiği ve gereken önemin verildiği görülmektedir. Örgütün amaçlarına ulaşabilmesi için izlenmesi gereken yol ve yöntemlerin anadolu liseleri ve fen lisesi yöneticileri tarafından yeterince gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır

Çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara göre, okul etkililiği açısından okul yöneticisine ilişkin algıların okul türüne göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir.

Tablo 4.16- Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	50,6923	12,2045
Meslek Lisesi	108	49,8519	14,7400
Anadolu Lisesi	101	71,1683	2,8916
Fen Lisesi	100	72,8700	1,6432

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi, deneklerin etkili okulun boyutlarından öğretmenlere ilişkin algıları 49,8519- 72,8700 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre, okul türüne göre okul etkililiği açısından öğretmenlere ilişkin algılar farklılık göstermektedir. Öğretmenler, okul etkililiği açısından anadolu ve fen liselerinde normal liseler ve fen liselerine oranla daha etkili bulunmuşlardır.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17- Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	47610,577	15870,192	166,451	,000*
Gruplar İçi	396	37756,573	95,345		
Toplam	399				

*p<0,05

P<0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testine başvurulmuştur ve sonuçlar Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18- Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları
Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise			*	*
Meslek Lisesi			*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testine göre oluşturulan tabloda gösterildiği gibi, normal liseler ve meslek liseleri ile anadolu liseleri ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark vardır. Bu

fark, anadolu liseleri ve fen liselerindeki öğretmenlerin okul etkililiği açısından normal liseler ve meslek liselerine oranla daha yeterli buldukları yönündedir.

Bu da, anadolu lisesi ve fen lisesi öğretmenlerinin eğitim ve öğretime yönelik tutumlarını gerekli yeterliliğe sahip olduklarını göstermektedir. Anadolu ve fen liselerinde etkili okul açısından gerekli olan davranışların genellikle tam olarak yerine getirildiği göze çarpmaktadır. Bu nedenle ortaöğretim kurumları arasında anadolu ve fen liselerinin etkili okullar olarak yerini koruduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre okul türüne göre etkili okul açısından öğretmenlere ilişkin algıların farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.19-Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türüne Öğretmenlerin Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	21,1978	7,1309
Meslek Lisesi	108	18,0185	5,6750
Anadolu Lisesi	101	35,2079	3,2751
Fen Lisesi	100	36,4100	1,6274

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi, deneklerin etkili okulun boyutlarından öğrencilere ilişkin algıları 18,0185-36,4100 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre, okul türüne göre öğrencilere ilişkin algılar farklılık göstermektedir. Meslek liseleri, normal liseler, anadolu liseleri ve fen liselerine oranla öğrenciye yönelik daha yetersiz bulunmuştur.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını ortaya çıkarmak için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20-Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türüne Öğretmenlerin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	27249,814	9083,271	384,406	,000*
Gruplar İçi	396	9357,226	23,629		
Toplam	399	36607,040			

*p<0,05

$p < 0,05$ olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testinden yararlanılarak sonuçlar Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21-Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Okul Türüne Öğretmenlerin Algıları
Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise		*	*	*
Meslek Lisesi	*		*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testine göre belirlenen tabloda olduğu gibi, meslek liseleri ile normal liseler, anadolu liseleri ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark vardır. Bu fark normal liseler, anadolu liseleri e fen liselerindeki öğretmenlerin okul etkililiği açısından meslek liseleri öğretmenlerine oranla daha yeterli buldukları yönündedir.

Böylece anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinin etkili okul açısından her yönüyle gerekli nitelikleri taşıdıkları ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre okul türüne göre etkili okul açısından öğrencilere ilişkin algıların farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.22- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	37,0330	10,7481
Meslek Lisesi	108	37,4630	12,1012
Anadolu Lisesi	101	57,0495	3,2446
Fen Lisesi	100	58,4900	2,1812

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi, deneklerin etkili okulun boyutlarından okul kültürüne ilişkin algıları 37,0330-58,4900 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu

dağılıma göre, okul türüne göre okul kültürüne ilişkin algılar farklılık göstermektedir. Anadolu ve fen liselerinin okul kültürü açısından normal lise ve meslek liselerine oranla daha yeterli oldukları ortaya çıkmıştır.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını ortaya çıkarmak için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.23'te verilmiştir.

Tablo 4.23- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	42136,682	14045,561	201,600	,000*
Gruplar İçi	396	27589,495	69,670		
Toplam	399	69726,177			

*p<0,05

p<0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testinden yararlanılarak sonuçlar Tablo 4.24'te verilmiştir.

Tablo 4.24- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise			*	*
Meslek Lisesi			*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testinde ortaya çıkan tabloda görüldüğü gibi, normal liseler ve meslek liseleri ile anadolu liseleri ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu fark anadolu ve fen liselerinin, normal liseler ve meslek liselerine oranla okul kültürünün okul etkililiği açısından daha yeterli buldukları yönündedir.

Böylece fen ve anadolu liselerinde okul kültürü ve ortamının etkili okul özelliklerine göre oldukça nitelikli ve olması gerektiği gibi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre okul türüne göre etkili okul açısından okul kültürüne ilişkin algıların farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.25- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Okul Türü	N	X	SS
Normal Lise	91	25,2198	6,5757
Meslek Lisesi	108	22,3704	7,3480
Anadolu Lisesi	101	39,7327	2,6679
Fen Lisesi	100	40,8800	5,2093

Tablo 4.25'te görüldüğü gibi, deneklerin etkili okulun boyutlarından okul çevresi ve velilere ilişkin algıları 22,3704-40,8800 arasında bir dağılım göstermektedir. Bu dağılıma göre, okul türüne göre okul çevresi ve velilere ilişkin algılar farklılık göstermektedir. Meslek liselerinin, normal liseler, anadolu liseleri ve fen liselerine oranla okul çevresi ve veliler açısından daha yetersiz kaldığı gözlenmiştir.

Gözlenen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını ortaya çıkarmak için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.26'da verilmiştir

Tablo 4.26- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Gruplar Arası	3	28122,508	9374,169	284,085	,000*
Gruplar İçi	396	13067,132	32,998		
Toplam	399	41189,640			

*p<0,05

p<0,05 olduğundan ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe testinden yararlanılarak sonuçlar Tablo 4.27'de verilmiştir.

Tablo 4.27- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Algıları

Scheffe

	Normal Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi
Normal Lise		*	*	*
Meslek Lisesi	*		*	*
Anadolu Lisesi	*	*		
Fen Lisesi	*	*		

Scheffe testinde ortaya çıkan tabloda görüldüğü gibi, meslek liseleri ile normal liseler, Anadolu liseleri ve fen liseleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu fark, meslek liselerinin, normal liseler, Anadolu liseleri ve fen liselerine oranla okul etkililiği açısından okul çevresi ve velilerin özelliklerinin daha yetersiz olduğu yönündedir.

Bu nedenle, normal lise, anadolu lisesi ve fen liselerinde okul çevresi ve velilerin etkili okul açısından gerekli yeterliliklere sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Okul çevresi ve veliler, okul ile işbirliği ve sağlıklı iletişim halinde kendilerine düşen sorumlulukları yerine getirmektedirler.

Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre okul türüne göre etkili okul açısından okul çevresi ve velilere ilişkin algıların farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.28- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Yöneticisine İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algılarının Ortalama ve Standart Sapma Dağılımı

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	67,4734	17,7262	-1,643	,034*
Erkek	212	70,2830	16,2977		

*p<0,05

p değeri, 0,05 ten küçük olduğu için bayan öğretmenlerle erkek öğretmenlerin okul yöneticisine ilişkin algılarında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Erkek öğretmenler,

bayan öğretmenlere oranla okul yöneticisini okul etkililiği açısından daha yeterli bulmuşlardır.

Tablo 4.29- Etkili Okulun Boyutlarından Öğretmene İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	60,8191	15,1385	-,463	,178*
Erkek	212	61,5000	14,1865		

*p>0,05

p>0,05 olduğundan erkek öğretmenler ve bayan öğretmenlerin okul etkililiği açısından öğretmenlere ilişkin algıları arasından anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4.30- Etkili Okulun Boyutlarından Öğrencilere İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	28,4096	9,4103	1,436	,135*
Erkek	212	27,0330	9,7014		

*p>0,05

p>0,05 olduğundan erkek öğretmenler ve bayan öğretmenlerin okul etkililiği açısından öğrencilere ilişkin algıları arasından anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4.31- Etkili Okulun Boyutlarından Okul Kültürüne İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	47,4255	13,5319	-,202	,421*
Erkek	212	47,6934	12,9668		

*p>0,05

p>0,05 olduğundan erkek öğretmenler ve bayan öğretmenlerin okul etkililiği açısından okul kültürüne ilişkin algıları arasından anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4.32 - Etkili Okulun Boyutlarından Okul Çevresi ve Velilere İlişkin Cinsiyete Göre Öğretmen Algıları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Bayan	188	32,8936	10,5475	1,604	,757*
Erkek	212	31,2642	9,7653		

*p>0,05

p>0,05 olduğundan erkek öğretmenler ve bayan öğretmenlerin okul etkililiği açısından okul çevresi ve velilere ilişkin algıları arasından anlamlı bir fark yoktur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmektedir.

SONUÇLAR

Ortaöğretim düzeyindeki okulların etkili okul özelliklerine sahip olma düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, ulaşılan sonuçlar aşağıda kısaca özetlenmiştir. Bu sonuçlar, araştırmada incelenen boyutlar dikkate alınarak sınıflandırılmıştır.

1. Etkili okulun okul yöneticisi boyutuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre, bu araştırmada belirlenen etkili okul boyutları ve bunlara ilişkin özellikler açısından en etkili bulunan boyut, okul yöneticisi boyutudur. Sıralamak gerekirse okul yöneticisinin en etkili olduğu okul türü fen liseleri, sonra anadolu liseleridir. Daha az etkili bulunduğu okul türü normal liseler ve meslek liseleridir.

2. Etkili okulun öğretmen boyutuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre, bu araştırmada belirlenen etkili okul boyutları ve bunlara ilişkin özellikler açısından öğretmen boyutunun etkililik düzeyi okul yöneticilerine oranla daha düşüktür. Fakat öğretmen boyutunun en etkili bulunduğu okul türü fen liseleri ve anadolu liseleridir. Daha az etkili bulunduğu okul türü normal liseler ve meslek liseleridir.

3. Etkili okulun öğrenci boyutuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre, en yüksek katılıma sahip yargılar; öğrencilerin, öğretmenlerin öğrettiklerinin çoğunu öğrenebilecekleri ve başarı konusunda yüksek beklentilere sahip olmalarıdır. En düşük katılıma sahip yargı ise, kendileriyle ilgili verilen kararlarda söz hakkına sahip olmaları yargısıdır. Öğrenci boyutunun etkililiğine ilişkin okul türüne göre sıralama

yapılırsa en yeterli oldukları okullar önce fen liseleri ve anadolu liseleridir. Yeterliliklerinin az bulunduğu okullar normal liseler ve meslek liseleridir. Bunun nedeni fen ve anadolu liselerinde öğrenci kalitesinin yüksek olması, normal liselerde orta ve düşük seviyede öğrencilerin bulunması ve meslek liselerinde de öğrenci kalitesinin daha düşük olmasıdır. Ayrıca meslek liselerinde öğrenciler daha çok mesleki alanlara yönlendirilmektedir.

4. Etkili okulun okul kültürü boyutuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Ortaöğretim okullarında genel olarak okul kültürü ve ortamı ile ilgili öğretmen algılarına ilişkin en yüksek katılıma sahip yargılar; okulun amaçlarına ulaşması konusunda yönetici, öğretmen ve öğrenciler arasında işbirliğinin olması ve okulda her ilgilinin kendisini ilgilendiren konularda karar verme süreçlerine katılması durumlarıdır. En düşük katılıma sahip yargılar ise okulun kendisine ait değerlerini yansıtan geleneksel törenlerin olması ve okulun kendine özgü değerlerini ortaya koyan geleneklerini sürdürmede tüm personeli ve öğrencisinin etkili olmasıdır. Okul kültürü ve ortamına ilişkin olması gereken özelliklerin gerçekleşme düzeyi en çok fen ve anadolu liselerinde daha az olarak da normal lise ve meslek liselerinde bulunmaktadır. Bu da fen ve anadolu liselerinin, normal ve meslek liselerine oranla daha etkili bir okul kültürüne sahip olduklarını göstermektedir.

5. Etkili okulun okul çevresi ve veliler boyutuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir. Ortaöğretim okullarında, okul çevresi ve veliler boyutuyla ilgili en yüksek katılıma sahip yargılar; velilerin, öğrenci hakkında yönetici ve öğretmenlerle rahatça konuşabilmeleri ve velilerin, okulla ilgili şikayet, öneri, ve isteklerini okul yetkililerine rahatça iletebilme, okulu istedikleri zaman ziyaret edebilme yargılarıdır. Düşük katılıma sahip yargılar ise; çevre ve velilerin okula maddi manevi katkıda bulunmaya istekli olmaları ve okulun kendilerinden neler beklediğinin bilincinde olmaları yargılarıdır. Yine bu oranlar fen ve anadolu liselerinde daha fazla, normal liseler ve meslek liselerinde daha düşüktür. Bu durum, fen ve anadolu lisesi çevre ve velilerinin, normal lise ve meslek lisesi çevre ve velilerine oranla daha duyarlı olduklarının göstergesidir.

6. Bayan ve erkek öğretmenlerin okul yöneticisi, öğretmenler, öğrenciler, okul kültürü, okul çevresi ve velilere ilişkin görüşler farklılık göstermemektedir.

ÖNERİLER

▪ Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Etkili okul boyutları yönünden ortaöğretim öğretmenleri algılarına göre en az etkili bulunan boyut okul çevresi ve veliler boyutudur. Okul-aile işbirliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler tekrar incelenmeli, çevrenin ve velilerin okulu benimsemesi için çeşitli etkinlikler yapılmalı ve okulların çevre ile olan ilişkileri geliştirilmeye çalışılmalıdır.

2. Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre az etkili bulunan diğer bir boyut ise öğretmen boyutudur. Öğretmenlerin sürekli olarak niteliklerinin geliştirilmesi gerekir. Bu açıdan, öğretmenlerin işbaşında eğitimlerine önem verilmeli ve destekleyici çalışmalar yapılmalıdır. Bu amaçla, bölgesel hizmet-içi eğitim verilmeli, bunun yanında her okul, kendi bünyesinde sürekli olarak öğrenmeyi özendirir bir okul kültürü oluşturmaya çalışmalıdır. Öğretmenler sadece öğreten bireyler olmamalı, aynı zamanda kendileri de sürekli olarak öğrenmeye açık, bilgilerini yenileyen bireyler olmalıdırlar.

3. Okul kültürü ile ilgili olarak ortaöğretim okullarında, okulun değerlerini yansıtan geleneksel törenlerin olmayışı konusunda daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Okulların kendilerine özgü değerler geliştirmeleri ve korunmalarına yönelik, öğrencilerle işbirliği içinde etkinlikler düzenlenmelidir. Geleneksel etkinlik günleri, geleneksel okul içi yarışmalar, okul marşı okul iklimi ve ortamının iyileşmesine katkı sağlayabilir.

▪ Alanda Çalışan Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Etkili okul araştırmaları yaygınlaştırılmalıdır. Bu araştırmaların, proje kapsamında işbirliği halinde ekip çalışması olarak,tüm iller ve tüm bölgelerde yapılması sağlanmalıdır.

2. Etkili okul araştırmalarında, okul bir bütün olarak incelendiğinden, okul sayıları olabildiğince fazla tutulmalıdır.Böylece bir bütün olarak okulu oluşturan yönetici, öğretmen, öğrenci sayıları da artmış olacaktır ve daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilecektir.

3. Etkili okul araştırmalarında, okulun etkililiği kavramı araştırılırken velilerin görüş ve önerilerine de yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Açıkalın, A. (1998). *Okul Yöneticiliği*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Adem, M. (1981). *Eğitim Planlaması*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Aydın, A. (2000). *Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aydın, M. (1998). *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
- (AASA); *An Effective School Primer; American Association Of School Administration*.
- Balcı, A. (1993). *Etkili Okul Kuram Uygulama ve Araştırma*, Ankara: Erek Ofset Matbaası.
- (2001). *Etkili Okul ve Okul Geliştirme*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Barnard, C. I. (1948). *Organization and Management*, Cambridge: Harvard University Press.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bursalıoğlu, Z. (1997). *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Bush, T. (1998). “ *The National Professional Qualification For Headship: The Key To Effective School Leadership*”, *School Leadership and Management*, Vol. 18, No:3, s:321-334.
- Carter, J. Ve Micheal W. (1995). “*The Development and Validation of Inventory of Effective School Function*” *Educational and Psychological Measurement*, Vol.55, No:5, s:811-817.
- Cheng,K. Ve Wong K. (1996). “*School Effectiveness in East Asia*” *Journal of Educational Administration*,Vol.34, No:5, s:28-49.
- Çelik, V. (1997). “*Okulların Kalitesini Arttırmada Yeni Bir Yaklaşım:Örgütsel Örgütlenme*” 3. Verimlilik Kongresi, Ankara: Milli Prodüktive Merkezi Yayınları.
- Çelikten, M. (2000). “*Etkili Okullarda Karar Sürecinin İşleyişi*”, Erzurum: 9. Eğitim Bilimleri Kongresi Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Gökçe, B. (1984). *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, Ankara.
- Green, J. (1998). *Teacher Research and School Improvement. Opening doors From The Inside*, Buckingham, Philadelphia:Open University Pres.
- Gümüseli, A. İ. (1996).“*Öğretim Liderliği ve Etkili Okul*” Yaşadıkça Eğitim.
- Gürsel, M. (1995). *Okul Yönetimi*, Konya: İnci Ofset.
- Hoy, W., and Ferguson, J. (1985). *A.Theoretical Framework and Exploration Of Organizational Effectiveness Of Schools*, 1985.
- Jacobson, M. ve Lombard R.(1992). “*Effective School Climate*” Rural-Research Report,Vol.3, No:4.

- Jesse, D. (1997). *“Increasing Parental Involvement: A Key To Student Success”* School In The Middle, Vol.7.
- Karasar, N.(1991). *Araştırmada Rapor Hazırlama*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karip E. ve Köksal K. (1996). *“Etkili Eğitim Sistemlerinin Geliştirilmesi”* Eğitim Yönetimi, Ankara.
- Kurado, K. (1995). *“Effective School Research From Japanese Perspective”* North-East / Middle East Regional Conference of the Comparative and International Education Society, s:143-150, New-York.
- Lezotte, W. L. (1991). *“Correlates of Effective School The First and Second Generations”* *Effective School Products*,s:1-6,Okemos, Michigan.
- Levine ,D. (1992). *School Effectiveness Research, Policy and Practice*, London.
- (1992). *“Effective Instruction”* *Effective Schools*,Vol.7, No:5, 3, Okemos, Michigan.
- Mahoney, T. (1997) *“How To Be More Effective”* *Times Educational Supplement*, No:4210, Governors Guide.
- National Center For Effective Schools Research and Development, Educational Science, *“A Conversation Between James Comer and Ronald Edmonds:Fundamentals of Effective School Improvement”* s:1-78, Michigan.
- Özçelik İ. Ve Koç M. (1997). *“Etkili Öğretim”* Yaşadıkça Eğitim.
- Reid, K., Hopkins, D., and Holly, P. (1987). *Towards The Effective School:The Problem and Some Solutions*. Oxford.
- Scheerens, J. Ve Stoel W. (1988). *“Development of Theories of School Effectiveness”* Annual Meeting Of American Educational Research Association, s:1-28, New Orleans.
- Scheerens, J. (1992). *Effective Schooling: Research, Theory and Practice*, London.
- Sheerens, J. (1997). *“Conceptual Models and Theory-Embedded Principals on Effective Schooling”* School Effectiveness and School Improvement, Vol.8, No:3.
- Smith, S. (1994). *“An Intervention For School-Related Behaviours”* Elementary School Guidance and Counselling, Vol.28, No:3, s:82-88, New Jersey.
- Şişman, M. (1996). *Etkili Okul Yönetimi*, Yayınlanmış Araştırma Raporu, Eskişehir.
- Tanrıöğen, Abdurrahman. (2000). *“Temeleğitim Öğretmenlerinin Okul Müdürlerinden Bekledikleri Öğretimsel Liderlik Davranışları”* IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Pamukkale Üniversitesi, Denizli PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Tice, T. N. (1991). *“Effective School Culture”* Education Digest, Vol.57, No:4, s:38-41, Michigan.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Zigarelli, Micheal A. (1996). "*An Empirical Test of Conclusions From Effective School*" *Journal Of Educational Research*, Vol.90, No:2.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
Menemen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI :B.08.4 MEM 4.35.021.00.460/ 2011
KONU : Anket Uygulaması.

18 NİSAN 2005

.....MÜDÜRLÜĞÜNE
MENEMEN

- İl.Gl:a) Valilik Mekanının 07.04.2005 tarih ve 14102 sayılı Oluru.
b) İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 08.04.2005 tarih ve 14324 sayılı yazısı.

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi,Denetimi,Planlaması ve Ekonomisi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Pınar Yıldırım DURANAY'ın " Ortaöğretim Kurumlarının Etkili Okul Özelliklerini Karşılama Düzeylerin " konulu tez çalışması ile ilgili olarak İlçemizdeki Okullarda anket uygulaması Valilik Makamının ilgi (a) oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlhami DAĞLARÇİFTÇİ
Müdür a.
Şube Müdürü

EKİ: Valilik Oluru (1 ad.)

DAĞITIM:
Tüm Ortaöğretim Okul Müdürlüklerine

GELEN EVRAK	
Geldiği Tarih:	18.4.2005
Sayı	775
Dosya	460

EK-2

ETKİLİ OKUL ANKETİ

AÇIKLAMA

Sayın Meslektaşım,

Bu anket, eğitimle ilgili bir araştırmanın veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır. Okulunuzla ilgili var olan durumu ilişkin görüşlerinizin alınmasına gerek duyulmaktadır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgileriniz ile ilgili sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise okulunuzun etkililiği ile ilgili sorular yer almaktadır.

Anket sonucunda toplanacak bilgiler sadece bilimsel amaçlarla bu araştırmada kullanılacaktır. Başka kimse ya da kuruluşlara verilmeyecektir.

Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için anket sorularını dikkatle ve içtenlikle yanıtlamanız gerekmektedir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Pınar Yıldırım DURANAY

Pamukkale Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıda yer alan sorularla ilgili seçeneklerden durumunuza uygun olanı (x) işareti ile belirtiniz.

I. Cinsiyetiniz. Bayan Erkek

II. Çalıştığınız okulu belirtiniz

- a. Normal Lise
- b. Meslek Lisesi
- c. Anadolu Lisesi
- d. Fen Lisesi

II. BÖLÜM

Bu bölümde sizin, aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı tespit edilmek istenmektedir. Her cümlede belirtilen yargıya, kendi okulunuzdaki durumu göz önünde bulundurarak uygun seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir. Size uygun olan seçeneği (x) işareti ile işaretleyerek belirtiniz. Her ifade için tek bir seçenek işaretleyiniz ve lütfen yanıtız soru bırakmayınız.

A) Bu okulda okul müdürü

	Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Eğitim ve öğretim etkinliklerini önem sırasına dizip planlar ve uygulamaya koyar.	()	()	()	()	()
2.Öğretim programlarını koordine eder.	()	()	()	()	()
3.Okul programının amaçlarını açıkça ortaya koyar.	()	()	()	()	()
4.Eğitim-öğretimle ilgili her konuda öğretmenlere rehberlik eder.	()	()	()	()	()
5.Öğretmen ve öğrencilerden eğitim ve öğretime ilişkin yüksek beklentileri vardır ve bunları onlara iletir.	()	()	()	()	()
6.Öğretmenlerin mesleki gelişimleri için hizmet içi kursları destekler.	()	()	()	()	()
7.Personelin okula bağlanması için gerekli ortamı oluşturur.	()	()	()	()	()
8.Öğretmenlerinin ilgilerine destek verir.	()	()	()	()	()
9.Öğretim kadrosuna, öğretmenlerine ve öğrencilerine güvenir ve bunu onlara hissettirir.	()	()	()	()	()
10.Okulun kurallarını korurken adil davranır.	()	()	()	()	()
11.Okulda iyi bir çalışma ortamı sağlar.	()	()	()	()	()
12.Okulda geçirdiği sürenin çoğunu eğitim-öğretime işlerine ayırır.	()	()	()	()	()
13.İnsan ilişkilerine önem verir ve eşitlik ilkesini uygular.	()	()	()	()	()
14.Öğretmenleri ile sürekli iletişim içindedir.	()	()	()	()	()
15.Öğrencileri ile sürekli iletişim içindedir.	()	()	()	()	()
16.Çevre ve veliler ile sürekli iletişim içindedir.	()	()	()	()	()
17.Tüm personel rahatça sorununu aktarabilir.	()	()	()	()	()
18.Sıkça okulun her yerinde görülür.	()	()	()	()	()

B) Bu okuldaki öğretmenler

	Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Okulun amaçları konusunda hemfikirdirler.	()	()	()	()	()
2.Okul ve sınıf içindeki etkinlikleri önceden yazılı olarak planlarlar.	()	()	()	()	()
3.Öğrenme amaçlarına uygun öğretim yöntemleri seçerler.	()	()	()	()	()
4.Okulun ve dersin amaçlarını öğrencilere tanıtırlar.	()	()	()	()	()
5.Eğitim ve öğretimle ilgili konularda işbirliği içinde çalışırlar.	()	()	()	()	()
6.Sınıfta düzenli ve disiplinli bir ortam sağlarlar.	()	()	()	()	()
7.Mesleki yönden kendilerini sürekli olarak yenilerler.	()	()	()	()	()
8.Davranışlarıyla öğrencilere örnek olurlar.	()	()	()	()	()
9.Okulda eğitim-öğretim etkinliklerinin uygulanmasıyla ilgili kararlara katılırlar.	()	()	()	()	()
10.Derslerinin içeriğine uygun çeşitli yöntemleri uygularlar.	()	()	()	()	()
11.Her öğrenciye öğretebileceklerine inanırlar.	()	()	()	()	()
12.Öğrencilerin yetenekli oldukları alanlarda gelişmelerini sağlarlar.	()	()	()	()	()
13.Okul içinde her zaman sorumluluk duygusuna sahiptirler.	()	()	()	()	()
14.Öğrenci çalışmalarını yakından izleyip sonuçlarına göre öğrencileri yönlendirirler.	()	()	()	()	()
15.Eksik olan konulara daha fazla zaman ayırırlar.	()	()	()	()	()
16.Diğer öğretmenlerle işbirliği içinde çalışırlar.	()	()	()	()	()

C) Bu okuldaki öğrenciler

	Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Kendilerinden beklenenleri bilirler.	()	()	()	()	()
2.Okul ve sınıf içinde işbirliği ile çalışırlar.	()	()	()	()	()
3.Öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayırırlar.	()	()	()	()	()
4.Kendileriyle ilgili kararlara katılma hakkına sahiptirler.	()	()	()	()	()
5.Okul içinde sorumluluk alırlar.	()	()	()	()	()
6.Başarı konusunda yüksek beklentileri vardır.	()	()	()	()	()
7.Öğretmenlerinin öğrettiklerinin çoğunu kavrama yetileri vardır.	()	()	()	()	()
8.Okulun amaçlarına yönelik etkinliklerde rol alırlar.	()	()	()	()	()

D) Okul kültürü ve ortamı

	Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Okulun amaçlarına ulaşması için öğretmen,yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır.	()	()	()	()	()
2.Değişme ve gelişmeyi teşvik eden bir kültür vardır.	()	()	()	()	()
3.Okuldaki herkes kendileri ile ilgili konularda karar verme süreçlerine katılırlar.	()	()	()	()	()
4.Başarılı olanlar daima ödüllendirilir.	()	()	()	()	()
5.Tüm personel bir takım ruhu içinde çalışır.	()	()	()	()	()
6.Eğitim ve öğretim için olumlu bir ortam vardır.	()	()	()	()	()
7.Okulun genel ortamı öğretmen ve öğrencileri çalışmaya teşvik eder.	()	()	()	()	()
8.Herkes sorumluluk almaya isteklidir.	()	()	()	()	()
9.Öğrencilerin sorumluluk almalarına olanak sağlanır.	()	()	()	()	()
10.Yönetici,öğretmen ve öğrenciler temel kurallara uyum gösterirler.	()	()	()	()	()
11.Öğrencilerin bireysel gelişmelerine katkıda bulunacak her türlü eğitici,sosyal ve kültürel etkinlikler yapılmaktadır.	()	()	()	()	()
12.Düzenlenen etkinliklerde öğrencilerin kararlarına ve katılımlarına yer verilir.	()	()	()	()	()
13.Okulun kendine özgü değerlerini sürdürmede tüm personel etkilidir.	()	()	()	()	()

E) Okul Çevresi ve Veliler

	Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Veliler,okul ve eğitim-öğretim ile ilgili kararlara katılırlar.	()	()	()	()	()
2.Okulu etkinliklerine destek verip katılırlar.	()	()	()	()	()
3.Okul yönetimi ile iyi bir ilişki ve etkileşim içindedirler.	()	()	()	()	()
4.Öğrencilerin başarılarını arttırmak için destekleyici çalışmalarda bulunurlar.	()	()	()	()	()
5.Veliler,okulla ilgili şikayet,öneri ve dileklerini okul yetkililerine rahatça iletebilirler.	()	()	()	()	()
6.Veliler,öğrenci sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatça iletebilirler.	()	()	()	()	()
7.Okulun kendilerinden neler beklediğini bilirler	()	()	()	()	()
8.Okulu istedikleri zaman ziyaret edebilirler.	()	()	()	()	()
9.Okul çevresi ve veliler,okula maddi manevi katkıda bulunmaya isteklidirler.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı,soyadı	:Pınar YILDIRIM DURANAY
Ana adı	:Perihan
Baba adı	:Bekir
Doğum yeri ve Tarihi	:Kızılhisar-1979
Lisans Eğitimi ve Mezuniyet Tarihi	:Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği-2000
Çalıştığı Yer ve Adresi Anadolu	:İngilizce Öğretmeni- Menemen Meslek ve Meslek Lisesi
Menemen/İZMİR	
Bildiği Yabancı Dil	:İngilizce